

Elektronisk Forpost Norge
Pb. 2631 Solli
0203 Oslo

Kultur- og kirkedepartementet Oslo, 24. juni 2003
Medieavdelingen
Pb. 8030 Dep
0030 Oslo

HØRINGSUTTALELSE -- ENDRINGER I ÅNDSVERKLOVEN M.M. SOM FØLGE AV EUROPAPARLAMENTS- OG RÅDS DIREKTIV 2001/29/EF (EUCD)

Elektronisk Forpost Norge har mottatt Kultur- og kirkedepartementets høringsnotat til endringer i Åndsverkloven og vil her komme med synspunkter og kommentarer til forslaget.

1.0 INNLEDNING: EFNS MÅL

Elektronisk Forpost Norge (EFN) er en elektronisk rettighetsorganisasjon som jobber med medborgerskap og juridiske rettigheter i nettsamfunnet. EFN er opptatt av medborgerskap og juridiske rettigheter, personvern, samt tekniske, politiske og kulturelle aspekter ved datastøttet kommunikasjon såsom Internett og arbeider for åpne og demokratiske infrastrukturer for bruk og tilgjengelighet av informasjon i datanett. EFN arbeider for informasjonstilgjengelighet og for erkjennelsen av digitale mediers sentrale rolle for kunnskapsspredning, bevaring av åndsverk, og opprettholdelsen av en demokratisk offentlighet i samfunnet.

Disse målene blir dessverre motarbeidet av internasjonale mediekarteller som bruker copyright, opphavsrettslovgivning og andre immaterielle rettigheter ("intellektuell eiendom") som brekkstang for å gjerde inn kunnskap og åndsverk. EFN er av den

oppfatning at det er ingen nødvendig konflikt mellom forbrukerrettigheter og opphavsrettigheter, og det er få skapende mennesker som er motstandere av forbrukerrettigheter. I den senere tid er det imidlertid spesielt forbrukerrettighetene som har blitt utsatt for et vedvarende press fra sterke lobbygrupper på kartellenes vegne, og som derfor har stått sentralt i EFNs virksomhet. EUCD bærer dessverre mye preg av slik påvirkning, og EFN innser at forbrukerne vil komme til å miste en del rettigheter og friheter i denne runden, ut fra de føringene som direktivet gir. EFN ønsker generelt å fokusere på positive muligheter i teknologien såvel som i direktivet der dette er mulig, og setter også pris på de positive mulighetene departementet har funnet og gitt uttrykk for i høringsnotatet.

I det følgende vil EFN påpeke og foreslå enda noen flere muligheter for å opprettholde forbrukerrettigheter som er forenlige med direktivet. I andre tilfeller vil vi argumentere for det alternativet som vi tror er minst skadelig for forbrukerne ("det minste ondet"). I noen tilfelle vil vi påpeke spørsmål eller problemstillinger som ser ut til å være uavklart i høringsnotatet og i direktivet, og der vi ber departementet om å vurdere og klargjøre nærmere konsekvensene av, rammebetingelsene for eller tolkningen av problemstillingen eller endringsforslaget.

1.1 FORBRUKERRETTIGHETENE: EFNS REFERANSERAMME

De forbrukerrettighetene det er snakk om i forbindelse med opphavsrett og åndsverk kan samles under overskriften "Eksemplarrettigheter". Eksemplarrettighetene er da de rettighetene en kunde eller gavemottaker har til et lovlig kjøpt eller mottatt eksemplar som man dermed er den lovlige eier av.

Det å kjøpe et eksemplar av et verk innebærer retten til å:

- ✘ Låne bort eksemplaret
- ✘ Gi bort eller selge eksemplaret
- ✘ Ta kopier til eget privat bruk av eksemplaret
- ✘ Lese/bruke eksemplaret så ofte/mange ganger en vil
- ✘ Bruke eksemplaret med eller uten selvvalgt tilleggsutstyr eller på selvvalgt og lovlig ervervet avspillerutstyr

Disse rettighetene har alltid vært uadskillelig forbundet med eierskap av eksemplaret. Eiendomsrett til eksemplaret består altså i å ha disse eksemplarrettighetene. Det nye er imidlertid at teknologien har imidlertid utviklet seg slik at det nå er mulig

å frata mennesker rettigheter som man tidligere ikke trodde kunne fjernes.

EFN har i utgangspunktet ikke noe prinsipielt imot ordninger med utleie, lån, lisensiering osv. av eksemplarer av verk. Derimot ser vi en betenkelig undergraving og fjerning av eksemplarrettighetene ved at (1) slik utleie, lisensiering o.l. misrepresenteres som kjøp/salg av eksemplarer, (2) til tross for at eksemplarrettighetene er helt eller delvis fjernet og (3) uten at prisen er redusert tilsvarende. Dermed avskaffes eller undergraves eksemplarrettighetene indirekte og gradvis. Den amerikanske opphavsrettsjuristen og lærebokforfatteren Pamela Samuelson uttrykker dette slik: "The main purpose of DRM is not to prevent copyright infringement but to change consumer expectations about what they are entitled to do with digital content." (DRM -- Digital Rights Management, eller tekniske beskyttelsesmekanismer såsom kopisperrer.)

Dette viser at forbrukerrettighetene eroderes og trenger lovbeskyttelse. EFN støtter de seks rettighetene som er definert av forbrukerrettighetsorganisasjonen DigitalConsumer.org og som er grunnlaget for to lovforslag, nylig omforent, for å lovbeskytte forbrukerrettigheter i USA ("The Boucher Bill" og "The Digital Choice and Freedom Act"). Disse seks rettighetene er:

1. Retten til å "tidsforflytte" (timeshift) innholdet (bruke det når du vil)
2. Retten til å "romforflytte" (spaceshift) innholdet (bruke det hvor du vil, i hvilken spiller du vil)
3. Retten til å sikkerhetskopiere (ta back-up) (denne retten må være ubegrenset i tid og antall, dvs. ikke styrt av kopisperrer)
4. Retten til å velge plattform eller avspiller etter eget ønske
5. Retten til å endre format eller oversette innholdet til andre formater
6. Retten til å bruke verktøy/teknologi for å gjennomføre rettighetene ovenfor.

Dette danner referanserammen eller utgangspunktet for EFNs

vurderinger, forslag og ønsker (sammenlign også EFNs lovforslag om Leserett til åndsverk, se vedlegg). I tillegg kommer noen prinsipielle betraktninger om kopiering som samfunnsverdi såvel som kopieringens praktiske nødvendighet pga. digitale mediebæreres manglende robusthet.

1.2 KOPIERING SOM SAMFUNNSVERDI

Alle materialer slites, og digitale informasjonsbærere (CD- og DVD-plater, harddisker osv.) er mindre holdbare og robuste enn de tradisjonelle "analoge" bærerne (vinylplater, kassetter, papirbøker). Slitasje- eller friksjonsskader på en digital informasjonsbærer medfører større tap av innhold og funksjonalitet enn tilsvarende på en analog bærer. Videre har CD- og DVD-plater innebygd planlagt foreldelse, idet industrien bevisst valgte å ikke laminere platene. Men digitale verk er lette å kopiere, og kopien får like god kvalitet som originalen. Kopiering for back-up blir derfor den logiske og nødvendige løsningen på dette holdbarhetsproblemet.

Uten teknisk kopieringsmulighet og lovbeskyttet kopieringsrett har ikke forbrukeren noen sjanse til selv å sikre sitt eget materiale. Kun retten og muligheten til å kopiere til privat bruk uten restriksjoner kan gi mulighet til å sikre materialet. Alt digitalt materiale som ikke kan kopieres eller ikke blir kopiert må regnes som tapt.

Private samlinger av bøker, plater og andre verk spiller en vesentlig rolle for bevaring av verkene og formidling av kulturelle verdier til nye generasjoner. Mange offentlige institusjoner som biblioteker, arkiver, museer m.m. har sin historiske opprinnelse i private samlinger.

Samfunnsmessige interesser tilsier at borgerne må ha muligheten til å etablere og opprettholde sine digitale samlinger av informasjon på samme måte som de hadde da de analoge og mer håndgripelige og robuste informasjonsbærerne var enerådende. Vi kan ganske enkelt ikke tolerere at innholdsleverandørene og distributørene av digital informasjon av musikk, bøker, film m.m. legger premisser for vår bruk av dette materialet som styrer og evt. avskaffer vår fremtidige tilgang til vår kulturarv. En slik monopolisering av vår felles kulturelle og intellektuelle kapital innebærer en form for tanke- og kunnskapskontroll som er uforenlig med et fritt, demokratisk samfunn.

Kopieringsfiendtlighet og forsøk på å skape kunstig knapphet på og tilgangskontroll over digitale verk blir derfor en dypt kulturfiendtlig praksis som er ødeleggende for både selve åndsverkene, for deres skapere og brukere, og for kulturinstitusjonene som forvalter, bevarer og tilgjengeliggjør åndsverk.

1.3 ENERETTEN -- EN MODERNE FORSTÅELSE

Historisk oppsto copyright som en inntektsgaranti for forfattere for å hindre trykkere i å trykke og selge bøker uten avtale med og fortjeneste til forfatterne. Copyright oppsto da det ble mulig å skape fortjeneste gjennom det å kopiere -- altså idet kopiering ble en viktig inntektskilde for skaperne av åndsverk, samtidig som kopiering kunne misbrukes av andre til å generere illegitime inntekter på bekostning av skaperne. Å kopiere noe var en kostbar og arbeidskrevende prosess og var derfor ensbetydende med et ønske om å tjene penger på kopieringen. Det ble derfor satt likhetstegn mellom eneretten til å tjene penger på verket og eneretten til å kopiere verket, siden dette kun var to aspekter ved samme prosess.

Idag er virkeligheten en helt annen. Det å kopiere har blitt allemannseie fordi det er så enkelt og billig -- kopiering er i mange tilfelle nesten gratis både økonomisk og målt i arbeid/tid. Dermed har det oppstått gratiskulturer basert på deling av verdier i sosiale og kulturelle fellesskap. Den lovfestede retten til privat kopiering eller privatbrukskopiering (paragraf 12 i Åndsverkloven) reflekterer til en viss grad dette faktum, og gir en ganske god beskyttelse av denne sosiale og kulturelle praksis.

EFN mener at i dagens samfunn er eneretten til å tjene penger på verket og retten til å styre over kopiering (eksemplarframstilling) to forskjellige ting. Eneretten til å tjene penger på verket bør bestå og bør danne forståelsen for hva opphavsrettens enerett innebærer (sammen med de ideelle rettighetene). Ikke-kommersiell kopiering derimot -- gratiskopiering eller privatbrukskopiering -- er derimot noe helt annet, det er kultur og samfunn. Sagt på en annen måte: "Copyright er ikke retten til å ta kopier, det er retten til å TA BETALT FOR kopier" (Erik Naggum).

Copyright -- et begrenset og kortvarig monopol på retten til å ta betalt for kopier -- er fremdeles en god ide. Kommersiell kopiering bør fortsatt være ulovlig uten samtykke fra den som har opphavsretten.

Men idag er kopiering som nevnt blitt så mye enklere og billigere at det er allemannseie. Teknologisk utvikling har muliggjort ikke bare stadig nye former for medier, verkstyper og kopiering -- men også gratis kopiering som sosial, kulturskapende, reklamerende og bevarende aktivitet. Nye teknologier peker bort fra det vi kan kalle Eksemplarkontrollparadigmet, der inntekter er knyttet til salg av fysiske eksemplarer eller telling av antall eksemplarer eller aksesser. I en verden der digitale verk er "flytende" eller distribueres i nettverk uten å befinne seg på et fast, fysisk medium eller informasjonsbærer trenges det nye økonomiske modeller som tjener både de som skaper og bruker verkene, såvel som de som skaper og bruker nye teknologier og tjenester, et annet interesseområde for EFN.

Det er derfor det er så vesentlig at retten til å ta betalt for kopier er noe helt annet enn retten til å kopiere. Det første er copyright; det siste er en menneskerett, retten til å få del i og videreformidle kulturarven. Privat kopiering er ikke bare en privat rettighet, det er også en kulturformidlende og samfunnsbevarende praksis.

Det riktige ville derfor være ikke å innskrenke retten til privat kopiering, men derimot å styrke denne retten og uttrykkelig fastslå at den er uavhengig av medier og format (slik EFN foreslår i sitt lovforslag, se vedlegg. EFNs lovforslag har vært behandlet i Stortingets lovutredningskomite og EFN vil følge opp lovforslaget videre via politiske kanaler.).

I den private sfære må kopiering være fri og ansees som et gode (privatbrukskopiering). Også utenfor den private sfære må kopiering ansees som et gode og være mest mulig fri, i kombinasjon med avgifter, tvangslisenser, avtalelisenser, osv. Det vesentlige for EFN er å unngå restriksjoner på kopiering, unngå forkrøpling av eller forbud mot nye teknologier, og unngå overvåkning over, logging og detaljregulering av hva brukerne kan foreta seg på sine datamaskiner. Økonomiske løsninger bør gjenspeile bruksmønster (jo mer man kopierer, jo mer betaler man), men bør også gjenspeile kulturpolitiske målsetninger, slik at også de små og mindre bemidlede kan få tilgang til kulturarven.

På side 9 i høringsutkastet skriver departementet at "På tross av den hurtige teknologiske utvikling, har det ikke vært behov for å introdusere nye begreper i Åndsverkloven for å tilpasse loven til de nye utnyttelsesformer." EFN mener at en eksplisitt styrking i

loven av forbrukerrettighetene, f.eks. gjennom å innføre de to begrepene "eksemplarrettigheter" og "leserett" hadde vært ønskelig.

EFN er klar over at ikke alle disse idealene kan realiseres i dagens politiske klima, men ønsker allikevel å presentere dem som referanseramme for våre forslag, vurderinger og ønsker til høringsnotatet om endringer i Åndsverkloven. Med dette vender vi nå til EFNs konkrete kommentarer, forslag og ønsker.

2.0 EFNS KOMMENTARER OG FORSLAG

2.1 KRAV OM LOVLIG KOPIERINGSGRUNNLAG

EFN finner ikke mindre enn seks hovedinnvendinger mot forslaget om å kreve at brukeren må vite at kopieringsgrunnlaget er lovlig for å få lov til å kopiere.

1. Om §11 nytt tredje ledd (lovlig eksemplargrunnlag) bør bemerkes at dette ikke er et krav i EUCD, og at det er mulig krav for 3-steps-testen etter Bern-konvensjonen.

2. EFN forstår at en kopi som er lovlig fremstilt vil være lovlig kopieringsgrunnlag for venner og bekjente (privatbrukskopiering). I såfall vil det være lovlig å dele informasjonen med venner/familie som igjen kan dele den med andre, men veldig få vil ha kvittering for å bevise at det er lovlig. Og hvem samler vel på slike kvitteringer? Det blir umulig å vite om en kopi er lastet ned fra Internett fra noen ukjente eller fra noen venner. Hvor skal bevisbyrden ligge i slike saker? Det finnes også mange tilfeller der opphavspersonen ØNSKER at filer skal deles og nettopp derfor legger dem ut på Nettet.

Et uoverstigelig problem med et eventuelt krav til "lovlig kopieringsgrunnlag" blir dermed at det aldri vil være realistisk mulig over tid å bevare bevis på at grunnlaget for den nåværende kopien var lovlig. Det er knapt nok realistisk på kort sikt. Å kreve at den som kopierer må vite at kopien det kopieres fra er lovlig, er derfor et snikangrep både på fildeling og legitim kopiering av eksemplarer man ikke selv eier. Det er en måte å gjøre kopiering til noe suspekt på -- "skyldig inntil det motsatte er bevist".

Forbrukeren kan ikke holdes ansvarlig for originalen han eller

hun kopierer fra, dvs. originalen kan ikke eller bør ikke avgjøre hvorvidt den enkeltes kopiering er lovlig eller ikke. Dersom originalen er en ulovlig kopi, må den som har laget den ulovlige kopien holdes ansvarlig for den, og ikke den som i god tro kopierer fra denne igjen.

Dersom det skal kreves at grunnlaget for kopier skal være lovlig, vil det også kreves at dette skal bevises. Når dette er umulig, kan en se for seg scenarier der nesten all kopiering er forbudt, et moderne motstykke til den politisk motiverte sensuren i diktaturstater.

3. Kravet om lovlig eksemplargrunnlag gjelder for all lovlig bruk som er hjemlet i 2. kapittel. Dette gjelder også for den nye §11a som omhandler lovlig fremstilling av eksemplarer som er av flyktig karakter.

Slik EFN tolker lovendringen, så vil det dermed være ulovlig å skape flyktige eksemplarer av et ulovlig eksemplargrunnlag i forbindelse med all lovlig bruk hjemlet i 2. kapittel.

Datamaskiner og annet digitalt utstyr som for eksempel en digital fax-maskin, tekst til tale-verktøy for blinde og utstyr brukt for kringkasting fungerer slik at de alltid skaper flyktige eksemplarer i blant annet internt arbeidsminne.

Dette vil da medføre at all lovlig bruk av åndsverk hjemlet i kapittel 2, selv de avgrensningene som i seg selv ikke omfatter eksemplarfremstilling, krever lovlig eksemplargrunnlag hvis man benytter seg av digitalt utstyr for å kunne nyttiggjøre seg den lovlige bruken. For å ta et eksempel -- si at noen lekker et dokument som er av offentlig interesse til en televisjonskanal, og denne ønsker å gjengi hele eller deler av dette i en reportasje. Selv om selve visningen av verket er lovlig etter 2. kapittel §25, så vil det nødvendigvis oppstå midlertidige eksemplarer i utstyret som er brukt for å kringkaste reportasjen -- og siden kopieringsgrunnlaget da er ulovlig, så vil alle disse midlertidige/flyktige eksemplarene være et brudd på Åndsverkloven.

Hvis denne tolkningen av lovendringene er korrekt, så vil dette ha betydning langt ut over bruk som er hjemlet i §12.

EFN mener at dette neppe kan være i samsvar med 3-steps-testen i Bern-konvensjonen.

EFN etterlyser i denne sammenheng en bedre forklaring på hva som

omfattes av midlertidige/flyktige kopier.

4. En slik lov kan ikke håndheves og vil undergrave respekten for loven blant folk flest.

Til 3.4.1.2 på side 25 i høringsutkastet, om "Lovlig kopieringsgrunnlag":

I mange situasjoner vil det være vanskelig å med noe nær tilnærmet sikkerhet bringe det på det rene hvorvidt det opprinnelige kopieringsgrunnlaget var en lovlig fil. Dette gjelder ikke bare i forbindelse med materiale lastet ned fra Internett, selv om det muligens er det første man tenker på i denne forbindelse. Over tid kan det i en rekke aktuelle situasjoner oppstå dokumentasjonsproblemer med hensyn til å vise at et digitalt innhold er kopiert med lovlig grunnlag, fordi kjøpskvitteringer eller annen dokumentasjon forsvinner. Her vil heller ikke fravær av rettighetsinformasjon være noen absolutt pålitelig rettesnor, selv om det stilles krav om at slik informasjon skal inkluderes i eller ledsage verket. Tvilstilfellene vil være mange. I noen tilfeller kan det tenkes at en opphavsperson faktisk ønsker at eksempelvis en musikkfil han/hun har laget skal spres på fildelingsnettverk eller på annen måte, med den bevisste hensikt å markedsføre sin kreative virksomhet. I det hele tatt bør det erkjennes, og tas konsekvensen av, at det ofte er problematisk for det enkelte individ å i hvert enkelt tilfelle vurdere om kopieringsgrunnlaget er lovlig. Det må advares mot at man gjennom lov gjør det til utgangspunkt at det meste er ulovlig, ikke minst fordi en slik bestemmelse med stor sannsynlighet kommer til å oppfattes som urimelig og dermed lede til svekket respekt for loven.

5. Videre ber EFN departementet klargjøre følgende spørsmål: Hva er et "lovlig eksemplar"?

Er det loven i det landet der serveren er plassert som avgjør? I såfall kan f.eks. en nasjon med svake eller minimale opphavsrettigheter bli populært som serververt. En kan leie seg serverplass i et land ut fra opphavsrettslovgivningen i landet.

Dersom det blir lovlig å kopiere fra en "lovlig fremstilt kopi" fra utlandet skal da norske domstoler vurdere hvorvidt det er en lovlig fremstilling ifølge lovverket i det landet serveren står i?

Eller er det slik at det må foreligge en rettskjennelse fra dette

andre landet om at det er ulovlig publisert? I såfall vil det bare være store aktører som kan få erklært det ulovlig. Hva da med likhet for loven?

Og hvordan vil det forholde seg om noen fra et tredjeland velger å trykke "send this page to a friend" til en norsk borger fra for eksempel nettstedet

<http://commondreams.org/headlines03/0508-03.htm>, der det finnes en tekst som er lovlig utgitt i England, men som er publisert i USA uten tillatelse og som altså bryter amerikansk lov. Bryter en norsk borger loven ved å se på -- eller kopiere fra -- denne siden?

Dette vil lett bli en minefelt om man ikke trekker opp en del retningslinjer før sakene kommer opp, og hvordan skal den jevne bruker kunne vite om det dreier seg om et lovlig eller ulovlig eksemplar i slike tilfelle?

Hva med å besøke nettsider i land som Østerrike, Russland, Sealand og andre som har kortere vernetid for opphavsrett enn Norge, da risikerer brukeren uforvarende å treffe på materiale som fortsatt er opphavsrettsbeskyttet etter norsk lov, materiale som det da lages en flyktig/midlertidig kopi av i maskinens minne, og dermed bryter brukeren norsk lov. Et nettsted kan jo også være satt opp til automatisk å sende en bruker til en nettsjener i et annet land (enn der serveren står) og dermed føre til at brukeren uforvarende kommer til å bryte norsk lov dersom dette punktet blir tatt inn i loven.

6. Et annet og nytt EU-direktiv som kommer vil eksplisitt kreve at kopieringsgrunnlaget IKKE behøver å være lovlig, og begrunnelsen for dette er nettopp å ivareta bedre balansen mellom opphavsrettsinnehaver og forbrukerrettigheter. (EU-forslaget til direktiv om håndhevelse av immaterielle rettigheter, http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/intprop/news/ .)

I en oppsummering av forslaget heter det blant annet:

"Although considerable injury to rightholders can be caused by an individual via his/her computer linked to the internet, it is not in the interest of rightholders to spend a lot of time and money in litigation to catch offenders who are simply sharing a few files with a handful of friends. The proposed Directive aims to strike a fair balance between the interests of rightholders and legitimate users of intellectual property on the one hand and the wider opportunities the internet offers to consumers on

the other, by focusing on commercial infringements or those which most damage rightholders' interests. It is not aimed at allowing the prosecution of large numbers of individuals using peer to peer (P2P) networks for casual file swapping."
<http://news.zdnet.co.uk/story/0,,t269-s2129768,00.html>

Dette betyr at hvis KD vedtar forslaget om å påby lovlig kopieringsgrunnlag, vil man måtte vedta å endre Åndsverkloven på nytt enda en gang igjen når dette EU-direktivet kommer.

EFN ber derfor om at dette leddet utredes grundigere, eller aller helst strykes.

2.2 FORBRUKERLOVGIVNING OG KONTRAKTSVILKÅR

Side 10:

"Departementet vil samtidig peke på at visse forbrukerinteresser må ivaretas først og fremst i annen lovgivning, f.eks. i forbrukerlovgivningen når det gjelder f.eks. spørsmål om kontraktsvilkår."

EFN savner en grundigere gjennomgang av problematikken rundt massemarkedskontrakter i høringsutkastet. Slike kontrakter er i dag vanlig på programvare og vil i fremtiden også bli utbredt når det gjelder åndsverk publisert digitalt. Det var tidligere ikke normalt med avtaler som søker å begrense de rettigheter man som privatperson har til bruk av åndsverk (eksemplarrettighetene, jfr. punkt 1.1 ovenfor), så man har ikke tidligere måttet ta stilling til om slike kontrakter kan forrykke balansen i Åndsverkloven. Det er EFNs syn at en slik beskyttelse mot forrykking hører hjemme i Åndsverkloven -- som spesifikke tillegg til eksisterende unntak som fastsetter at de ikke kan fraskrives ved avtale -- og ikke som generelle bestemmelser i for eksempel forbrukerlovgivningen. Dette er også i samsvar med dagens Åndsverklov §39h og §39i, der det fastslås at enkelte rettigheter til bruk av programvare ikke kan fravikes ved avtale. (Se også vedlegg, EFNs lovforslag.)

2.3 AVGIFT PÅ LAGRINGSMEDIER

Høringsutkastet foreslår to mulige modeller for kompensasjon for musikknedlasting: over statsbudsjettet og som en avgift på lagringsmedier (heretter kalt "CD-avgift" da de argumentene som gjelder for CD-plater også vil gjelde for andre digitale lagringsmedier). I utgangspunktet ser ikke EFN noe behov for

kompensasjon, da musikknedlastingen så langt har fungert som gratis reklame for plateselskapene og ført til økt salg av CD-plater, ikke det motsatte. Se avsnitt 2.8 nedenfor om musikknedlasting.

Dette kan tenkes å endre seg over tid, og det kan uansett være politisk umulig å unngå ekstrainntekter til plateindustrien, så mye som de lykkes med å rope "ulv" nå. I så fall går EFN subsidiært inn for finansiering over statsbudsjettet. Grunnen til dette er todelte: én god grunn for statsbudsjettet, og flere gode grunner mot CD-avgift. Argumentet for å ta det over statsbudsjettet er at da får man en årlig gjennomgang av og oppmerksomhet på de beløpene som går med til dette. Etterhvert som de virkelige tallene og virkningene av musikknedlasting blir kjent, og det hysteriet som plateselskapene til nå har greid å hisse opp blir dempet ned og gjennomskuet slik at det politiske klimaet endres, vil finansieringen over statsbudsjettet legge seg på et riktig nivå eller eventuelt kunne avskaffes.

Når det gjelder avgiften på lagringsmedier, finnes følgende argumenter imot:

1. Det er som sagt ikke dokumentert at det eksisterer et problem, idet plateselskapene har greid å øke salget, selv i konkurranse med nye medier som DVD og dataspill.

2. Lagringsmediene brukes til mye annet enn musikk. Plateselskapene henviser til Gallup-undersøkelser av privatpersoner som sier at de bruker 70 % av uinnspilte plater til å kopiere musikk. Men platesalget til bedrifter (som bruker platene til datalagring) er større enn privatmarkedet. Hvorfor skal norske bedrifter bli en melkeku for internasjonal musikk- og filmindustri?

3. Små, ukjente eller uavhengige artister og plateselskap gir ut sine verk på sine egne plater. Når disse er avgiftsbelagt, så er effekten at de små aktørene betaler en "lykkelig-som-liten"-skatt til de store. Akkurat motsatt av hvordan det burde være. En slik avgift vil altså skade deler av musikkbransjen, og da nettopp de sårbare, uavhengige, innovative elementene i bransjen. Hva vil departementet gjøre for dem i musikkbransjen som blir skadet av en avgift? Tilsvarende vil norske filmskapere komme til å betale avgift til internasjonal filmindustri/Hollywood som følge av et slikt avgiftsregime.

4. Opphavsrettsinnehavere som driver med annet enn musikk og film -- f.eks. fotografer, grafiske designere, foredragsholdere, programmerere, forfattere, tegnere, m.fl. -- vil da betale en skatt til musikk- og film-industrien hver gang de skal lagre eller distribuere sine egne verk på et digitalt lagringsmedium. Hvorfor skal norske skapende mennesker bli en melkeku for internasjonal musikk- og filmindustri?

5. Mange lagrer altså egenprodusert innhold på CD-plater eller andre lagringsmedier. Hvorfor skal disse som rettighetshavere av det de legger inn på sine egenproduserte CD-plater, betale en avgift som skal forvaltes til ANDRE artister og rettighetshavere? Hvorfor skal upubliserte forfattere/musikere/kunstnere betale penger til publiserte forfattere/musikere/kunstnere for å kunne lagre sitt eget materiale? Er ikke dette en diskriminering av de nye, ukjente eller uavhengige til fordel for de etablerte?

6. Hvorfor er det bare utøvere og rettighetshavere av musikk og film som skal få vederlag? Det finnes andre grupper innholdsprodusenter hvis innhold blir kopiert, lovlig og ulovlig, men disse er fullstendig utelatt som mottagere av pengene som kreves inn fra avgiften. Er ikke disse innholdsprodusentene like verdifulle eller verdige til å få vederlag, hvis man først skal innføre et vederlag?

7. Det er (litt) forskjell på lagringsmedier. CD-plater kan bli brukt til å lagre musikk. Harddisker kan bli brukt til å lagre musikk. Zipdisker, Minidisc, Dat-kassetter, CD-RW, disketter og mye annet kan også brukes til dette formålet. De fleste av disse mediene kan tilogmed "fylles opp" flere ganger. Skal man betale en avgift på alle medier som teoretisk kan brukes til å lagre musikk? Skal medier som kan skrives over/kopieres mange ganger belastes med tilsvarende mange/høye avgifter i forhold til lagringsmedier som bare kan skrives én gang? Hvis det kun er CD-plater som skal avgiftsbelegges vil produsenter og distributører av andre lagringsmedier få et konkurransefortrinn, da har man et eksempel på konkurransevridding. Skal man avgiftsbelegge alle lagringsmedier? I såfall kommer man fort opp i store problemer med teknologiske premisser som stadig endrer seg. Billige lagringsmedier er en av flere drivkrefter bak mye teknologisk innovasjon. Dersom man ønsker å bremse denne innovasjonen, kan man øke kostnaden. Dersom man gjør dette bør man imidlertid ha et visst håp om at det man får igjen for bremsingen på ett eller annet vis er mer verd enn det som tas. Det er vanskelig å se at det er tilfelle her.

8. Er det riktig å ha avgift på sikkerhet/back-up?

Mange benytter CD-plater til å ta regelmessig back-up av egne data. Med en avgift vil det antakelig koste det dobbelte å utføre denne operasjonen, noe som kan føre til at det tas færre sikkerhetskopier. Andre alternativer er ofte dyrere eller mer tungvint i bruk. Sikkerhetskopiering er viktig både på individ- og samfunnsnivå, og burde heller stimuleres enn hemmes -- kanskje det kunne være en tanke at utstyr og utgifter til datasikring burde kunne skrives av på skatten? Iallfall vil det føre helt galt avsted å avgiftsbelegge sikkerhetskopiering.

9. Det finnes allerede en del CD-plater der det er lagt inn en avgift. Dette gjelder "audio CD"-plater, som er merket med "Audio Data Only", og som koster mer enn vanlige CD-plater. Avgiften går til forskjellige plateselskaper og artister. Vil disse bli underlagt et dobbelt avgiftsregime? Hvordan har departementet tenkt å unnta disse fra et evt. nytt avgiftsregime?

10. Er det riktig å ha avgift på programvare som er fri eller gratis?

Mye av CD-bruken utgjøres av distribusjon av programvare som er fri eller gratis eller begge deler. Dette er programvare som distribueres for å gjøre folks hverdag enklere, bedre og friere, ofte ut fra idealistiske målsetninger og tanker hos dem som produserer og distribuerer programvaren. Det er urimelig at disse skal betale avgifter til andre for sitt arbeid. Da burde det heller være slik at de fikk en del av inntektene fra avgiften. Med andre ord, dersom man skal ha en CD-avgift, så bør en andel av denne, f.eks. 5 %, gå til foreninger og stiftelser som arbeider for å fremme fri programvare. Dersom man skal ha en CD-avgift, så må f.eks. Linux i Skolen og Norwegian Unix User Group representeres i forhandlingene om fordelingsnøkklene, på lik linje med musikk- og plateselskaper.

11. Kan man innføre en slik avgift uten å samtidig å tillate privatkopiering? Hvor langt er egentlig steget fra "Vi betaler fordi det blir kopiert ulovlig" til "Vi betaler for å kopiere lovlig"?

Det var dette som var poenget med Kassetavgiftsfondet. Ved å innføre en avgift gir man samtidig folk rett til å kopiere. Det er dette som er det store argumentet for en avgift som burde kunne

samle interessene til både artister, opphavspersoner, kunder og brukere. Men idag ser vi at mange store musikkselskaper og innholdsdistributører søker å belegge sine plater med kopi- og avspillingssperrer -- tekniske sperrer av varierende kvalitet som hindrer brukerne i både lovlig og ulovlig bruk av platene, samtidig som det i økende grad lobbies frem nye lover som gjør det forbudt med strenge straffer å omgå sperrene. Dersom det skal vedtas en CD-avgift, må det også vedtas at det er forbudt å produsere og selge CD-plater med slike sperrer i Norge, eller iallfall at plater med slike sperrer er unntatt fra kompensasjonsordningen. Men kartellene vil ha BÅDE kopisperre OG kopiavgift. Det sier f.eks. Sæmund Fiskvik i IFPI Norge rett ut på Ballade.no. Først skal altså brukeren hindres i å kopiere, og deretter skal hun betale avgift for det hun ikke fikk lov til å kopiere. Og selv om Fiskvik skulle ha sagt noe annet, så ville neppe multinasjonale plateselskaper ha fjernet de tekniske sperrene på platene sine fordi om Norge innfører en kopiavgift.

EFN er ikke prinsipielt imot en CD-avgift. Det virker rimelig å betale et par femmere per CD-plate for å kunne kopiere den full av musikkfiler. Men en evt. CD-avgift må ta hensyn til og finne en løsning på problemområdene ovenfor (og tilsvarende problemer for andre lagringsmedier). Videre spares jo distribusjonskanalene for en del belastning (arbeid, utgifter og tid ved produksjon og transport av CD-plater) når kundene produserer og transporterer selv, og dette representerer jo også en pengeverdi. Derfor bør ikke avgiften bli for høy. Butikker som selger ferdig innspilte CD-plater vil merke konkurransen fra nye distribusjonskanaler, men det kan ikke være noen politisk oppgave å subsidiere eller forfordele en forretningsmodell fremfor en annen. De 'gammeldagse' platebutikkene må bare finne seg i å konkurrere med nye butikker som selger musikk over nettet der kundene laster ned musikken og evt. brenner den på CD-plater selv. Butikkene såvel som plateselskapene må også finne seg i konkurranse fra uavhengige artister og grupper som produserer og selger musikken sin selv, uten å bruke distributører og butikker som mellomledd.

Sagt på en annen måte: Lyd- og kassettagiftsfondet har fungert så godt fordi det også var et kulturpolitisk instrument. Dette elementet ser ut til å være fraværende eller underrepresentert i forslaget om avgift på lagringsmedier slik forslaget foreligger i sin nåværende form. (I tillegg kommer naturligvis at uinnspilte audiokassetter så godt som utelukkende ble brukt til musikk.)

En CD-avgift er en form for statistisk prising som hindrer

overvåkning av enkeltindividers bruk av forskjellige typer lagringsmedier. Om den er riktig utformet vil den sikre virksomhetskritiske inntekter for kunstnere med mer. Dette er mindre ille enn f.eks. ingen prising der de som faktisk gjør jobben ikke får en krone, mens folk skal ha alle fordelene av å kopiere opphavsrettslig materiale.

Det finnes mange former for statistisk prising. Det finnes mange måter dette kan forvaltes av f.eks. dataprogrammer som ut fra forhåndsbestemte fordelingsnøkler kan sikre inntektene til utøvere.

Samtidig er det et problem at prisen på CD-plater i utgangspunktet er altfor høy. En vinylplate kostet 30-40 kroner å lage, og ble solgt for under 100-lappen. En CD-plate koster rundt 5-10 kroner å lage, og koster 200 kroner i butikken.

Dessuten vil musikkdistribusjon over Internett komme til å kutte kostnadene ved CD-produksjon ytterligere, noe også medieindustrien selv vil få glede av. Det virker som om den største frykten hos plateselskapene er at artister mye enklere kan nå kundene direkte via Nettet, og derved fjerne mellomledet.

En CD-avgift kan være et alternativ til stykkprisbetaling, som har betydelige ulemper både overvåkningsmessig, kostnadsmessig og teknisk. Det vanlige til nå er at massemedier betaler artister etter spilletid og andre ting som i prinsippet er statistisk prising. Dette er mindre ille enn om en skulle finne ut og kontrollere hvem som til enhver tid spiller hva.

Å avgiftsbelegge lagringsmedier er langt å foretrekke fremfor å restriksjonsbelegge hvert enkelt produsert eksemplar av programvare, film, musikk, bøker og annen digital informasjon. Dette er et spørsmål som må diskuteres, fordi finansieringen kan skje på flere måter som ikke trenger å gjensidig utelukke hverandre.

I stedet for å forlange kopisperrer og forbud, tvangsregistreringer, og andre restriktive tiltak som rammer brukerne, kan man heller utarbeide en statistikk over antall kopier, og la denne danne grunnlag for en avgiftfastsettelse på lagringsmedier og datautstyr som kan brukes til kopiering. Dersom avgiften er generell og omfatter mange typer utstyr, unngår man at bestemte komponenter blir uforholdsmessig dyre pga. avgiften. I tillegg må man passe på at lokale (norske) og små, ukjente skapere

ikke tvinges til å subsidiere de store, og ditto for de som arbeider med andre typer verk enn musikk og film. Hvis disse problemene med det eksisterende avgiftsforslaget kan løses, kan en avgift fungere. Men statsbudsjettet virker som en enklere løsning, som også vil være lettere å justere fra år til år.

2.4 REGLER FOR KONSUMPSJON

"Fordi EØS-avtalen ikke omfatter felles handelspolitikk innebærer dette at Norge står fritt til å velge konsumpsjonsregler, og dermed foranlediger ikke direktivet endringer i norsk lov på dette området. Ved innlemmingen av direktivet i EØS-avtalen gjelder en tilpasningstekst til direktivet på dette punkt. Hovedregelen om internasjonal konsumpsjon foreslås videreført uendret i åndsverkloven."

EFN støtter høringsutkastets forslag om at hovedregelen om internasjonal konsumpsjon av distribusjonsretten videreføres uendret. I høringsutkastet side 13 sammenlignes regional konsumpsjon med parallellimport. En viktig forskjell er at ved en regel om regional konsumpsjon så er det ulovlig å importere verk fra utenfor regionen til Norge selv om det ikke eksisterer noen europeisk utgivelse av verket. EFNs syn er at dette ville ha vært meget uheldig, da det slett ikke er uvanlig at det ikke utgis europeisk utgave av et verk. Man ville da fått en situasjon hvor det var ulovlig å importere et verk, samtidig som det ikke er tilgjengelig for salg i Europa. (Noen eksempler kan være: Animé (japansk tegnefilm), amerikanske B-filmer, innvandrere som har vanskelig for å få tak i digitale verk fra sitt hjemland.)

2.5 OMVENDT UTVIKLING

Høringsutkastet inneholder uklarheter om omvendt utvikling i to avsnitt som begge står på side 63, etter hverandre. Begge avsnittene omhandler begrepet omvendt utvikling, et begrep som kun forekommer i disse to avsnittene i hele høringsutkastet.

Avsnitt nr. 1:

"Et særlig spørsmål oppstår i forhold til såkalt omvendt utvikling (reverse engineering eller dekompilering). Ved omvendt utvikling forstås en adgang for rettmessig bruker av et datamaskinprogram til å gjøre seg kjent med koden i programvaren for å kunne utvikle egen programvare som kan samvirke. Adgangen følger av åndsverkloven § 39i. Det er en forutsetning at brukeren har

rettmessig adgang til programvaren han vil gjøre seg kjent med koden til."

Her gir departementet uttrykk for en for ensidig oppfatning av hva omvendt utvikling er for noe der omvendt utvikling reduseres til dekompilering. Omvendt utvikling betyr at en skaper seg kunnskap om et program og dets formater uten kjennskap til hverken format eller koden til programmet. Hadde man hatt kjennskap til et ordentlig dokumentert format så hadde det ikke vært nødvendig med å drive med omvendt utvikling. Omvendt utvikling er det som på engelsk kalles reverse engineering.

Det finnes to typer av omvendt utvikling:

1. Å Studere et program ved å studere input, output og oppførsel. Deriblant å studere det binære filformatet og hvordan systemet lagrer input. Det er jo ofte et filformat en er interessert i å samvirke med.

2. Å dekompile kode der en får ut en begrenset kildekode (source), som en kan bruke til å få ut kunnskap om hvordan et dataprogram fungerer. Typisk her er at en bruker en disassembler på en binær programvarefil og får tilbake en slags assembler kode. En kan også fortsette og få ut høynivå programkode.

Det å bruke dekompilering som plagiat er helt feil og noe EFN tar avstand fra, og dette er heller ikke et eksempel på omvendt utvikling. Dekompilering er bare omvendt utvikling når det brukes til å lage dokumentasjon.

Etter å ha lest paragraf §39i forstår EFN at departementet egentlig her snakker om dekompilering og ikke om omvendt utvikling generelt. Omvendt utvikling generelt omfattes ikke av §39i.

EFN foreslår at departementet fjerner avsnittet eller eventuelt bare henviser til §39i uten bruk av ordene reverse engineering, omvendt utvikling eller dekompilering.

Avsnitt 2:

"En adgang til omvendt utvikling vil imidlertid ikke hjemle utvikling av programvare hvis funksjon er å muliggjøre tilgang til et innhold som styres (sperrer eller begrenses) av et program. Rettighetshaver bestemmer over spredningen av sitt verk, også i måten spredningen skjer, og i hvilke formater han ønsker å tilby.

Han kan gjennom avtaler med utstyrsprodusenter beslutte at verket kun skal gjøres tilgjengelig på bærere som lar seg avspille på lisensiert utstyr. Når formålet med omvendt utvikling av programvare er å skaffe seg tilgang til innholdet som styres av det program man gjorde seg kjent med, kan dette altså ikke hjemles i bestemmelsen i § 39i."

EFN har flere kommentarer til dette:

1. Første setning strider mot det som ellers flere steder uttrykkelig er lov, nemlig at en skal kunne spille av på en hvilken som helst avspiller, det er bare kopisperrer en ikke har lov til å bryte.

2. Den første setningen er dessuten flertydig og uklar. Den velvillige tolkningen er at det er kopisperrer på et verkseksemplar en mener med et innhold styrt av et program, men det er jo ikke det det står der. Den kan også tolkes slik at hvilket som helst innhold som en får tilgang til ved hjelp av et program så er dette innholdet styrt av dette programmet.

Dette vil sammen med setning nr. 2 bety at formateiers rettigheter veier tyngre enn og overstyrer innholdseiers. Dersom en har brukt et program som f.eks. tekstbehandleren Microsoft-Word så innebærer dette at fordi produsenten av programvaren ikke ønsker at innholdet skal være tilgjengelig i noe et annet format enn MS-Word-formatet så skal brukeren nektes å konvertere sitt eget innhold til et annet format enn MS-Word-formatet. Dessuten, de fleste tekstbehandlingsprogrammer har i dag importmuligheter fra andre formater -- ønsker departementet å forby dette og dermed forby de vanligste tekstbehandlingsprogrammene som i dag er i bruk?

3. EFN er sterkt uenig i 2. setning av avsnittet (jfr. Innledningen ovenfor, punkt 1.1.-1.3).

4. Setning nr. 3 er umulig, alle bærere lar seg avspille på både lisensiert og ikke lisensiert utstyr. Igjen -- loven dreier seg om kopisperrer og ikke avspillingssperrer.

5. Den siste setningen er uklar, men det går helt klart ut på å hindre brukeren i å spille av dataene sine på andre systemer, noe som andre steder er uttrykkelig lov.

EFN ber departementet om å stryke hele avsnittet.

Subsidiært standpunkt: Selv om EFN i utgangspunktet ikke godtar det prinsippet som kommer til uttrykk i setning nr. 2 er det her vesentlig å redde norske samfunnsinteresser -- derfor gir EFN uttrykk for en subsidiær oppfatning om setningen er for generell. Dersom dette prinsippet skulle bli stående ville det virke ødeleggende på norsk samfunnsliv og næringsliv. Bakgrunnen for loven var at EUCD/EØS-avtalen krever en sterkere beskyttelse av film og musikk, da kan en jo begrense kravet til disse to sjangerene. Denne avgrensningen fremgår flere steder i høringsutkastet og en fin oversikt på den avgrensningen en har tenkt seg ser en øverst på side 96, om Endringsforslag for åndsverklovens §12 tredje ledd. Det ville være bra for næringslivet og samfunnet om dokumenter og audiovisuelle uttrykk som hverken er kunstnerisk orientert eller har med underholdning å gjøre slipper unna prinsippet i setning nr. 2. Altså at loven setter grenser for spredning der kopiering til privat bruk er tillatt og at det ikke finnes noen begrensninger på formatsiden.

2.6 FREMMED HJELP

Høringsutkastet skriver flere steder om fremmed hjelp.

Nederst på s. 27 i høringsutkastet: "Det redegjøres så for et forslag om å innføre forbud i § 12 mot bruk av fremmed hjelp ved kopiering av musikkverk og filmverk. Dette forslaget er ikke en følge av direktivet, men et forslag som vil bringe norsk rett i samsvar med de øvrige nordiske lands lover på dette punkt."

Det går her klart frem at dette ikke er noe som Stortinget må vedta på grunn av EØS-avtalen.

Definisjonen av fremmed hjelp er gitt i lovverket og er gjengitt på s. 28 i høringsutkastet:

"Det fremgår av Ot.prp. nr. 15 (1994-95) side 110 at det anses som fremmed hjelp når den som initierer privatkopieringen får "hjelp til selve eksemplarframstillingen av noen som befinner seg utenfor vedkommendes familie eller vennekrets".

Det er vel opplagt at grensen for vennekrets i flere situasjoner er uklar. Lenger ned skriver departementet "Selvbetjent bruk av utstyr som ens arbeidsgiver stiller til rådighet" er ikke bruk av fremmed hjelp. Hva hvis en får hjelp av en kollega til denne kopieringen?

På side 29 i høringsutkastet står det i klartekst hva departementet foreslår:

"Departementet foreslår en endring i § 12 slik at det innføres forbud mot bruk av fremmed hjelp ved privat eksemplarframstilling av musikkverk og filmverk på linje med det som gjelder for "gjenstander av kunsthåndverk og kunstindustri, skulptur, billedvev eller kunstnerisk gjengivelse av andre kunstverk"."

EFN finner ingen gode argumenter for dette forslaget, men derimot en del argumenter mot:

1. Dette forslaget vil ramme usosialt, det vil innføre i norsk lov et forbud mot at mennesker skal hjelpe hverandre. Det er en diskriminering mot eldre mennesker eller mennesker med mindre ressurser. Dette vil hindre ikke bare biblioteker, men også eldresenter og frivillighetssentraler i å ha en CD-brenner der en kan få hjelp til å få utført kopieringen av andre.
2. Akkurat dette har ingen økonomisk betydning. De som driver med ulovlig kopiering trenger ingen fremmed hjelp fra andre. De driver heller ikke med å gi bort gratis eksemplarer av CD-plater. I den grad det kan være noe problem her måtte det være om noen la ut en fil med musikkmateriale på Internett -- men det har i såfall ingenting med fremmed hjelp å gjøre.
3. Departementet kommer også inn på problemstillingen knyttet til biblioteker: "Endringsforslaget må også ses i sammenheng med at datamaskiner med Internett-tilgang vil være tilgjengelig bl.a. i biblioteker." Til dette er å si at for datamaskiner med Internett-tilgang på biblioteker så anbefales det at de ikke har CD-ROM-spiller eller andre masselagringsenheter. La dem være lukkede bokser, med nettverkstilgang. CD-brenneren kan tilsvarende være en avgrenset boks uten nettverkstilgang. Dersom biblioteket driver utlån av CD-plater uten kopisperre så bør de muligens ikke ha en CD-brenner tilgjengelig for allmennheten. Tilsvarende problemstillinger har vi for filmer og utleievirksomhet.
4. Kravet om fravær av fremmed hjelp med musikkverk og filmverk i §12, er ikke et krav fra EU-direktivet, kun en harmonisering med andre nordiske land. Dvs. at Norge står fritt til å avstå fra dette kravet.

EFN går inn for at bruk av fremmed hjelp skal være tillatt for privat eksemplarframstilling av eksemplarer som en eier selv. Det skal være lov å hjelpe naboen.

2.7 FILDELING VIA INTERNETT

Man snakker meget om fildeling på Internett. Det er hevet over tvil at dette er en realitet, og at det skjer i betydelig omfang. Imidlertid er det viktig å gjøre det klart at Internett ikke er noen forutsetning for spredning av opphavsrettslig vernet materiale. Forøvrig bør man generelt være forsiktig med å omtale enkeltteknologier, og heller vurdere overordnede prinsipper. Internett er kun ett, om enn sentralt eksempel på nettverksteknologi.

De som ønsker øket overvåking av Nettet for å forhindre spredning av ulovlig kopiert materiale forfeiler sitt angrepspunkt. Dette fordi Nettet like lite er en forutsetning for spredning som det er for å spre alkohol og sigaretter, som er velkjente og klassiske smuglervarer. Selv i et scenario der all aktivitet på Nettet kartlegges kommer digitalt opphavsrettsbeskyttet materiale til å kunne spres videre på samme måte som andre smuglervarer. Faktisk enda lettere, ettersom en i dag kan få for eksempel små USB-stikker som er mindre enn en fyrstikkeske og veldig mye mindre enn en spritflaske eller en kartong med tobakk, men som rommer mange gigabyte med data. Poenget med dette er å bidra til å fjerne overfokuseringen på Nettet og gjøre det klart at selv ikke den mest omfattende overvåking vil kunne hindre at folk deler informasjon. Tvert i mot; et overvåket nett vil for alvor kunne sette fart i en privat og for kommersielle pirater svært lukrativ smuglervirksomhet som i effektivitet (små USB-stikker er mye lettere å smugle enn spritflasker og tobakkskartonger) langt overgår hva vi har sett m.h.t. smugling av konvensjonelle fysiske smuglervarer.

At Internett per i dag står som den "store" arenaen for distribusjon av opphavsrettsbeskyttet digitalt innhold skyldes en rekke faktorer som ikke er gitt. Selv om det er aller enklest og raskest å sende digitale filer gjennom nettverk gjør den samme teknologien at det samtidig er meget enkelt å distribuere det på annet vis fordi svært små informasjonsbærere kan innholde svært store datamengder. Dersom smuglerne/piratdistributørene finner internett-distribusjon for risikofyllt vil de finne nye kanaler, presis slik sprit- og tobakksmuglerne alltid har gjort.

2.8 MUSIKKNEDLASTING: ET GODE

"Vi må ikke glemme hva dette dreier seg om, hele platebransjen er i en global krise på grunn av ulovlig kopiering", sier Per Eirik Johansen i EMI Music Norge. Dette er tom og feilaktig skremselspropaganda. Det er slett ikke påvist at fildeling eller musikknedlasting via Internett har skadet platesalget. Tvertimot, mye tyder på at fildeling per idag har en stikk motsatt effekt. Altså at nettoeffekten av fildeling av musikk til nå er en ØKNING i platesalget, og ikke en reduksjon.

"Til og med oktober i år [2002] er det solgt 12 prosent flere plater i Norge enn i fjor, melder NRK Musikk. Det er 1.1 million flere album."

<http://www.dagbladet.no/kultur/2002/11/25/354724.html>

Det har skjedd en nedgang i totalsalget av CD-plater med musikk på ca. 10-15 %. Det er svært usannsynlig at nedgangen skyldes fildeling. Det er mer sannsynlig at det skyldes andre faktorer. Ifølge en rapport fra Forrester Research er økonomiske nedgangstider og konkurranse fra andre medier som DVD-film og videospill viktige årsaker til nedgangen. Forrester sier også at platebransjen ville få vekst om de gjorde det mulig å finne, kopiere og betale for musikk via fildelingstjenester.

<http://www.itavisen.no/art/1299290.html>

Enda viktigere er det at det produseres færre CD-plater enn før - musikkindustrien har kuttet produksjonen med 25 % de siste to årene, ifølge undersøkelser gjort av George Zieman. Bransjeorganisasjonen RIAA (Recording Industry Association of America) har hemmeligholdt disse tallene. Nedgangen i totalsalget skyldes dermed hovedsakelig at det er utgitt færre titler, mens det faktisk har vært en økning i gjennomsnittssalget av hver tittel. Hadde antall produserte titler vært det samme ville dette ha tilsvart en økning i totalsalget, ikke en nedgang.

<http://www.theregister.co.uk/content/6/28588.html>

Forøvrig er det feil å se på CD-salget isolert. De senere årene er det blitt mer og mer vanlig å kjøpe musikk på DVD (enten på audio-DVD eller sammen med video på DVD). Da er det lite aktuelt å kjøpe en separat CD-plate i tillegg. Det riktige må derfor være å se på salget av CD-plater og musikk på DVD under ett. Totalsalget av musikk på CD + musikk på DVD viser en nedgang som er mindre enn nedgangen i økonomien (altså en relativ økning i totalsalget).

http://archive.salon.com/tech/feature/2003/02/01/file_trading_manifesto/index.html

Musikknedlasting analyseres i Thomas Gramstads artikkel, "Musikknedlasting: et umistelig gode for musikere og artister" på Ballade.no, <http://www.ballade.no/nmi.nsf/doc/art2003031709455580165255> , der konklusjonen er:

Konklusjonen er at det per idag ikke finnes noe som helst grunnlag for å hevde at fildeling eller musikknedlasting til nå har skadet CD-salget, derimot finnes det en rekke indisier for og grunner til å tro det motsatte. Plateselskapene har alltid kjempet hardt mot nye teknologier og medier, det er forsåvidt ikke noe nytt. Men denne gangen er det ikke bare et nytt medium, det er et paradigmeskifte: en helt ny måte å distribuere musikk (og andre typer verk) på, der distribusjonen (og verkene) frigjøres fra et fast fysisk medium.

For å kunne vurdere effekten av fildeling eller musikknedlasting på salg av musikk, må en rekke faktorer estimeres, såsom: endringer i antall CD-utgivelser per år, reklamebudsjetter, hvor mange som bestiller plater på nett fra utlandet, hvor mange som har erstattet CD-kjøp med tjenester som Emusic.com, hvor mange som kjøper musikk på DVD istedenfor på CD, konkurransen fra andre underholdningsprodukter (f.eks. dataspill, videospill og DVD-video), effekten av prisøkning på allerede dyre plater, samt generell opp-/nedgang i økonomien (konjunkturerendringer) og i privatøkonomien. Dessuten sterk reduksjon av plateselskapenes popularitet hos publikum som følge av selskapenes angrep mot kundene (gjennom "anti-Napster"-saker (angrep mot alle fildelingsnett), handelspolitiske privilegie-lover som DMCA og EUCD, og det enkle økonomiske faktum at plater med kopi- og avspillingssperrer har en betydelig mindre verdi for kunden - alle disse tingene innebærer at plateselskapene kriminaliserer sine kunder og så lurer de på hvorfor ikke kundene strømmer til). Videre må man kunne tallfeste musikknedlastinger som ikke erstatter kjøp av plate, og musikknedlastinger som fører til salg av plater -- to dominerende former for musikknedlasting.

2.9 KREATIV KONKURRANSEVRIDNING

I prinsippet er det ingen forskjell på radiosendinger i etermediene, og musikknedlasting over Internett. Det er heller ingen forskjell på å laste ned TV2-nyhetene via nettleseren, og

det å ta opp det hele på video. Høgskolen i Østfold tilbyr alle NRK-sendingene i digitalt nedlastbare formater. Det betyr at all listemusikk kan lastes ned i digital kvalitet fra nasjonale nettbaserte kringkastere. Fremtidig utbygging av digital kringkasting vil bidra sterkt til at folk flest kan velge når de vil se lisens- eller reklamefinansiert TV.

http://media.hiof.no/info/hvordan_motta.shtml

Siden all listemusikk og etterhvert flere filmer fritt publiseres fra lovlige kilder i både høy analog og digital kvalitet, har det stadig blitt vanskeligere å kreve enerett på publisering av musikk, film og TV i privatsfæren. Historisk sett er retten til å kopiere en generell trend i sterk vekst der båndopptakere, videoopptakere og annet opptaks- og kopieringsutstyr har vært konsumentvare i mange tiår. Grunnet konvergerende teknologier hvor lyd, bilde og film kan lagres digitalt, så erstattes tradisjonelt kopierings- og avspillerutstyr med datamaskiner og digitale lagringsverktøy. Ser man stort på det har musikk- og filmindustrien lite å bekymre seg over.

Innholdsindustrien hevder at det store problemet oppstår når hver eier av en datamaskin i et datanett selv kan fremstå som kringkaster. Opphavsrettslig materiale kan da på en måte "kringkastes" uten tillatelse fra opphavspersonen. Fildeling på Internett kan oppfattes på som "kringkasting".

Som et svar på dette ønsker film- og musikkindustrien teknisk handelsregulering som fremmer stykkpris direkte fra forbruker til publiseringsselskapet. Kravet er at alle som ser på film eller hører på musikk fra et lovlig kjøpt digitalt medium på en lovlig kjøpt datamaskin skal bruke avspillere tilpasset, eller helst laget av et monopoldømt programvarefirma.

Musikk- og filmindustrien ser ut til å overse at en rekke radiokanaler eller TV-stasjoner allerede nettpubliserer all listemusikk og mye annet materialet på lovlig måte. Ut over det ønsker platebransjen å hindre kopiering til hjemmebruk, samtidig som de vil ha avgiftsbetaling for digitale lagringsmedier fordi folk kopierer hjemme. Det platebransjen da ønsker er å få en tilleggsbetaling ut over betalingen fra f.eks. NRK eller P4.

I et slikt bilde krever EUCD at Kulturdepartementet griper inn i markedet med handelsreguleringer som sikrer konkurransevridning til fordel for medie- og programvareindustrien. Dette vil gå på bekostning av forbrukere og kunstnere. Sistnevnte er de som så

oftest sist får betalt for sitt arbeide da f.eks. plateselskap, distributør og forhandler skal ha betalt sine "produksjonskostnader" før kunstneren får betalt.

2.9.1 BRANSJENS USANNE PÅSTANDER OM GATEVERDI

NRK-journalist Arne Kristian Gansmo tar opp problemet med musikk-kopiering i en artikkel om demokratisk underskudd fra 4. april 2003:

En undersøkelse MMI utførte for rettighetsorganisasjonen NORWACO viser at 1,1 millioner nordmenn kopierer musikk, og at den kopierte musikken i 2002 har en gateverdi på 7 milliarder kroner. Hvor mange som kopierer fra "en ulovlig fremstilt kopi" vet ingen.

<http://www.nrk.no/magasin/musikk/nyhende/bransje/2666376.html>

Ifølge bransjebladet Farojournalen hadde bransjeorganisasjonen IFIP 90,7% av platemarkedet i 2000. Den gang omsatte de for litt i overkant av 1 milliard kroner. Salgsvolumet økte med 2% og omsetningen med 5%. I 2001 gikk salget tilbake med 7% i verdi og 9% i volum for å øke med 14% i volum og 6% i verdi i 2002. Musikkinformasjonssenteret publiserer årlig artikler om salg av plater og film. I artikkelen "Økning i platesalget for 2002" står det:

Den samlede omsetning i 2002 av grammofonplater til forbruker, inklusive merverdiavgift, anslås av GGF til ca. 1,9 milliarder kroner. Det er ikke uventet musikk på DVD som har den mest eksplosjonsartede utviklingen, med en økning på hele 142 % i verdi i forhold til fjoråret. Slår man sammen album, singler og musikk på DVD viser tallene et samlet salg på 15 millioner stk. til en verdi av NOK 982,4 millioner. Dette representerer en økning i volum på 14%, og 6% i verdi. Det klassiske repertoaret holder seg jevnt på 4 % av totalen, mens internasjonal popmusikk utgjør 76 % av totalmarkedet.

<http://www.mic.no/nmi.nsf/doc/art2002011709502740050812>

I korte trekk impliserer rettighetsorganisasjonen Norwaco at det "omsettes" musikk for 7 milliarder i gateverdi bak selskapenes rygg. Platebransjen omsetter selv for kun 1,9 milliarder kroner. Virkeligheten er at det er fullstendig lovlig å privatkopiere musikk til bruk i hytta, i bilen eller hos en venn. Å "prissette" lovlig kopiering av musikk med det negative begrepet "gateverdi" -- gjør at lovlig musikk-kopiering assosieres med ulovlig salg av

narkotika.

Slik EFN ser det bruker platebransjen statistikk på en spekulativ måte som et angrep på 1,1 millioner kunder hvor mange bidrar til totalomsetningen på 1,9 milliarder kroner. Gjennom å angripe lovligheten av å ta kopier, angriper platebransjen prisstrukturen og lovverket som regulerer dagens avtalebalanse mellom kunde og leverandør. Hvis gevinsten for bransjen er at de kan doble eller tredoble inntektene på bekostning av forbruker, der en MMI-undersøkelse brukes som "sannhetsvitne", så er det vel verdt et forsøk.

Kulturdepartementet bør kontakte Konkurransetilsynet og Nærings- og handelsdepartementet for å se på hvordan EUCD-lovgivningen virker konkurransevridende og begrensende i forhold til grunnleggende forbrukerrettigheter. I den forbindelse bør nevnes at Forbrukerrådet og Konkurransetilsynet har platebransjen under oppsikt grunnet mangelfull merking av plater med sperrer, og uttalelser fra IFIP om prismanipulering:

<http://www.digi.no/php/art.php?id=66132>

<http://www.dagsavisen.no/kultur/2003/01/708210.shtml>

Kulturdepartementet bør også se på platebransjens kreative bruk av statistikk hvor de fremmer utenlandske artister på bekostning av norske. Dette blir viktig om Kulturdepartementet fortsatt ønsker å ta kopieringsavgifter på lagringsmedier, samtidig som de ønsker å forby privatkopiering fra Internett.

<http://www.dagsavisen.no/nyetakter/2002/11/695711.shtml>

2.9.2 TEKNISKE SONER SOM PRISREGULERING

Filmindustrien har opplevd en eventyrlig vekst de siste 15-20 årene. Salg av T-skjorter, dagbøker og figurer i forbindelse med filmlanseringer har gitt betydelige ekstrainntekter. Stadig mer spilletid i stadig flere medier har gitt industrien mangedobling i sendetid -- noe som igjen gir betydelige ekstrainntekter.

Filmindustrien har også gjort stor lykke med relansering av filmer som først har gått på kino, for så å selges på video eller DVD, for igjen å vises på TV. Lanseres en film på kino i USA, for så å lanseres i f.eks. Norge 9 måneder senere, kan det hende at filmen er ute på DVD i hjemlandet før den kommer på kino her til lands. Fans og andre interesserte kan da kjøpe filmen fra USA før den

kommer på kino i Norge.

Filmindustrien mener de vil tape merinntekter ved parallellimport av DVD-filmer fra USA til Europa. Derfor har de delt verden i 7-8 økonomiske soner. Sonene er lagt inn som svært enkle nøkler på DVD-ene. Dette er nøkler som er knyttet til DVD-spillere. Det er intet magisk med nøklene annet enn at de kan deaktiveres på enhver DVD-spiller man får kjøpt hos El-kjøp eller HiFi-klubben. <http://www.dvdarkivet.no/dvdintro4.php>

Filmindustrien ønsker først og fremst å hindre parallellimport. På den måten kommer filmene først på kino, for så å lanseres på DVD, for så å sendes på TV. En annen hyggelig effekt er at sone-inndelingen, om den hadde virket, muliggjør store prisforskjeller. DVD-filmen med sone 1 (USA) koster kanskje 150 kroner. I sone 2-utgaven av filmen som lanseres i Europa koster samme DVD-film 250 kroner. Selv om DVD-filmer koster 100 kroner mer i f.eks. Norge sammenliknet med USA, så er det flere eksempler på at sone 2-filmer har mindre tilleggsstoff og annet. Tilleggsstoffet inspirerer mange til å kjøpe sone 1-filmer privat.

Det er selvsagt mange praktiske grunner til at underholdningsindustrien velger forskjellige lanseringstidspunkt. Samtidig lansering hindres av landegrenser, kulturforskjeller, avstander og lignende. Det er f.eks. vanskelig for en artist å være to steder samtidig hvor artistens tilstedeværelse er viktig for lanseringen. Selv med geografiske hindringer lanseres det stadig flere artister, filmer og musikk på samme tid i flere verdensdeler hvor også underholdningsindustrien blir mer internasjonal.

I tillegg er det svært mange som deaktiverer sonebegrensningene på sin DVD-spiller rett fra butikken. Butikken tar mindre for denne jobben en hva en DVD-film koster.

Det sone-inndelingen av DVD-mediet egentlig bidrar til, er å øke prisen for forbruker ved å bidra til merinntektene filmindustrien vil ha. Samtidig påføres forbruker en ekstra kostnad og risiko ved fjerning av sone-sperren på DVD-spillere. Fjerning av sone-sperren gjør at garantien bortfaller fra apparatet. Siden systemet har betydelige tekniske mangler i forhold til den lovede funksjonalitet, ønsker filmindustrien å lovregulere selve avspillermekanismen. Dette for å beholde en avspillingssperre som enkelt kan omgås i brunvarebutikken.

Lovregulering av avspillermekanismen vil også hindre konkurrenter i å lage bedre avspillerutstyr på egenhånd. Det vil også hindre utviklingen av Internett (bredbånd etc.). Skal myndighetene subsidiere filmindustrien med fordelaktige handelsreguleringer som favoriserer amerikansk filmindustri, må man spørre om ikke dette er et spørsmål for Nærings- og handelsdepartementet, ikke et spørsmål for Kulturdepartementet.

2.10 BEGREPET "NÆRSTÅENDE RETTIGHETER"

Dette begrepet brukes hyppig i høringsutkastet, spesielt hyppig i forbindelse med lovforslagets bakgrunn, men brukes ikke i det hele tatt i selve lovformuleringen. I følge høringsutkastet betyr "nærstående rettigheter" rettighetene til utøvende kunstnere, fonogram- og filmprodusenter og kringkastingsselskap. Et fonogram er en lydbærer, det vil si lyd lagret i et medium. Begrepet omfatter alle typer av lydinnspillinger slik som fonografsylindere, vinylskiver, CD, magnetbånd, og DAT (Digital Audio Tape).

Selve betegnelsen "nærstående rettigheter" er uheldig siden den er domenespesifikk. Det er bare innenfor konteksten opphavsrett at den har mening. Ordet "nærstående" kan bety ganske mye og brukes i andre deler av lovverket i andre betydninger.

Et annet viktig moment er at selve ordet "nærstående" gir assosiasjoner om at disse rettighetene følger logisk av opphavsrettsbegrepet. Dette er ikke tilfelle. I mange situasjoner vil tvert om en økning av rettighetene til disse andre aktørene komme i konflikt med rettighetene til den aktøren som har opphavsretten. Dermed er dette snakk om helt nye rettigheter. Begrepet "nærstående rettigheter" innebærer derfor å gi rettigheter til andre enn dem som har opphavsretten.

Det mest uheldige med dette begrepet er den måten det setter utøvere og produsenter i samme bås. Det er mange som ønsker å støtte utøvere, men som ikke er like begeistret for å støtte produsenter. Derfor er det bedre å dele begrepet "nærstående rettigheter" i tre:

- utøverrett
- produsentrett
- kringkastingrett

Det er spesielt forholdet mellom de to første som er interessant. Utøverrett er rettigheter som refererer til enkeltpersoners rett til sitt arbeid. Det omfatter spesielt utøvende kunstnere, men regissører av filmer og og dirigenter må også komme inn her. Produsentrett er kjent som fonogram- og filmprodusent-rettigheter. Produsentrett er en pen måte å beskrive lovverkets direkte beskyttelse av selskapers overtagelse av opphavsrettigheter, og dette begrepet burde dessuten være unødvendig. Opphavsrett og utøverrett er tilstrekkelig beskyttelsesgrunnlag mot ulovlig kopiering av et verk.

Slik beskyttelse nyter også selskapene godt av gjennom overdratte økonomiske rettigheter. Overdratte økonomiske rettigheter er en avtale der en overdrar den økonomiske retten til det en selv skaper mot at en får lønn. Det at selskapene nå får direkte rettigheter i lovverket vil være med på å skjule denne prosessen med overdragelse av rettigheter og vil i det lange løp være med på å undergrave rettsvernet for opphavsrettsinnehavere (skapere) og utøvende kunstnere. EFN mener derfor at begrepet "nærstående rettigheter" er uheldig og bør unngås.

2.11 TEKNISKE BESKYTTELSESYSTEMER/BRUKERSPERRER

2.11.1 LOVBESKYTTELSE AV TEKNISKE SPERRER

Mediekartellene utstyrer i økende grad digitale verk med tekniske sperrer som hindrer eller begrenser avspilling og kopiering samt konvertering av verkene til åpne formater.

Lover som gir disse tekniske sperrere samme rettsbeskyttelse som verkene selv, uthuler den historiske opphavsrettslikevekten. Opphavsretten som pleide å være en beskyttelse for kulturliv og skapende arbeid blir dermed en brekkstang for dem som ønsker å enerettseie, kontrollere og sperre inne kulturelle ytringer.

EFN betrakter slike sperrer som en trussel ikke bare mot brukernes individuelle eiendomsrett og samfunnets tilgang til nye verk, men også mot eksisterende og gamle verk i det fri eller i "public domain" -- fordi også digitale versjoner av slike verk utstyres med tekniske sperrer, og lukkede formater -- selv om disse verkene altså har utløpt vernetid eller ikke har copyright.

Tekniske sperrer og lukkede formater har ingen utløpsdato. Dermed har vi i realiteten fått en evigvarende copyright -- eller retttere sagt, en evigvarende "intellektuell eiendom" som er mye strengere

enn copyright og som gir eneveldig makt til kartellene og monopolene.

<http://www.ballade.no/nmi.nsf/doc/art2003031709122358781414>

2.11.2 BRUKERSPERRER ER KONKURRANSEVRIDENDE

Opphavsrettsjuristen Thomas Rieber-Mohn har i flere artikler kritisert den ukritiske juridiske beskyttelsen av teknologiske beskyttelser og argumentert for at lovgiverne bør vurdere å forby slike brukersperrer, siden de visker ut forbrukerrettighetene, ødelegger opphavsrettslikevekten og dessuten virker konkurransevridende. At karteller prøver å skaffe seg monopol ved hjelp av slike midler er ikke noe rart, påpeker han. Det rare er derimot at lovgiverne ikke griper inn og regulerer denne monopolismen ved å sette klare grenser for sperrenes omfang og grad av vern.

Høringsutkastet nevner kun muligheten for at tekniske beskyttelsessystemer vil hindre kopiering og ulovlig bruk. De tekniske beskyttelsessystemer som er på markedet i dag hindrer først og fremst lovlig bruk. De er rene avspillings- eller brukssperrer som ikke nødvendigvis forhindrer kopiering, men som tvinger forbrukerne til å benytte en spesiell avspillingsteknologi, og virker dermed konkurransevridende.

Høringsutkastet kan leses som at slike sperrer ligger utenfor hva som er opphavsrettslig relevant, men det er like fullt en konsekvens av lovforslaget at medieindustrien vil bli stimulert til å ta i bruk enda flere brukssperrer, slik at det etableres kunstige monopoler. Dette er en pågående trend, og det er liten tvil om at kartellene i medieindustrien ser på direktivet som en anerkjennelse av berettigelsen av slike sperrer.

Konsekvensen av disse sperrene, og sannsynligvis en underliggende motivasjon bak dem, er økt markedsrett for et fåtall aktører. Muligheten for å bruke generell datateknologi til å bygge sine egne spillere blir ødelagt eller vanskeliggjort.

Gutteromsforskningen, som er en av de store kreative kildene i den tekniske verden, tørkes ut. Det er vanskelig å tenke seg at slik gründervirksomhet som for eksempel Tandberg i sin tid sto bak ville la seg gjennomføre under et regime der tekniske sperrer hindrer kreative sjeler i å utforske tilgjengelige formater. Det blir bortimot umulig for nye aktører å komme inn på markedet, som allerede i dag er dominert av et fåtall selskaper.

2.11.3 BRUKERSPERRER HINDRER KULTURELT MANGFOLD

Når vi samtidig ser at teknologiprodusentene smelter sammen med innholdsprodusentene, står vi overfor en situasjon der et monopol eller oligopol effektivt begrenser forbrukernes valg – og ikke bare valget av teknologi, men også av innhold. For et dominerende mediekartell er det åpenbart lønnsomt å konsentrere produksjonen til et lite antall filmer, bøker eller musikkverk som kan markedsføres globalt.

For et lite land med sårbart språk og utsatt kultur, betyr dette kulturelle konsekvenser som langt overgår de kortsiktige økonomiske konsekvensene som nevnes i høringsutkastet.

2.11.4 BRUKERSPERRER HINDRER BEVARING

De lagringsmedier (CD-plater, DVD-plater, harddisker, magnetbånd, m.m.) som brukes i dag er ømfintlige og har kun en begrenset levetid, grunnet alminnelig bruks-slitasje og andre ytre faktorer som magnetfelt, temperatur, skjødesløs håndtering m.m.

Ikke bare de fysiske lagringsmediene, men også lagringsformatene foreldes. I stor grad benyttes det idag proprietære, lukkede formater for lagring av tekst film og lyd. Eierne av formatet har erfaringsmessig vist større interesse for å innføre nye utgaver av sine produkter/formater enn å tillate brukeren å fortsette å lese sine gamle dokumenter, med det resultat at gamle filer enten må konverteres til et nyere format med jevne mellomrom (med medfølgende fare for informasjonstap) eller må bli glemt/gå tapt.

Samtidig er avspillingsmekanismene for disse lagringsmediene kun tilgjengelige i et begrenset antall år. Har man et historisk arkiv med 5 1/2-tommers disketter fra 80-tallet med software eller musikk trenger man hardware som idag er vanskelig eller umulig å anskaffe. Denne situasjonen vil med tiden sannsynligvis forverre seg.

Uansett lagringsformat eller medium vil alminnelige brukere få problemer, ved at deres tekster, musikk eller filmer på et tidspunkt blir utilgjengelige.

Spørsmålet er da hvem som skal bære ansvaret for at vår tids kulturelle strømninger er tilgjengelige for fremtidens generasjoner.

EFN mener dette er en oppgave som ikke kan overlates hverken til industri, næringsliv eller stat alene, men bør påligge alle borgere i landet. Kultur i enhver form (både fin-, populær- og ukultur) har sin subjektive verdi, og det er ikke ønskelig at et fåtall institusjoner får eneretten til å bestemme hva som skal bevares for ettertiden.

Film- og musikkindustrien vil med innføringen av EUCD få en markant større makt til å bestemme hvilke verk som vil bli tatt vare på. Disse verkene vil fortsatt kunne leve, fordi rettighetshaverne tillater nyutgivelser av disse. Resten -- samme hvor mye den enkelte måtte sette pris på verket -- forsvinner.

For å hindre dette kulturtapet, er vi helt avhengige av at enhver kulturbruker har muligheten til å reprodusere sine eksemplarer for arkiveringsformål. Vi kan rett og slett ikke tillate at kortsiktige økonomiske interesser skal kvele våre barns kulturhistorie.

Av hensyn til disse forholdene -- konkurransefrihet, kulturelt mangfold og hensynet til kulturarven -- er det EFNs oppfatning at tekniske beskyttelsessystemer ikke bør ha noen beskyttelse i loven. EFN er altså prinsipielt imot kopi- eller avspillingssperrer.

Hvis en slik lovbeskyttelse av sperrene likevel vedtas, er det viktig at de nevnte samfunnsinteresser sikres gjennom klart definerte unntak fra lovbeskyttelsen. EFN går altså subsidiært inn for at det legges føringer eller begrensninger på bruken av kopisperrer. EFN ber departementet vurdere å pålegge bransjeaktører å muliggjøre slik bruk som loven åpner for, ved at sperrer som går urimelig langt i å begrense slik bruk forbys i loven. EFN finner det prinsipielt betenkelig å la det være opp til bransjekreftene å trekke grensene her.

Dette er den samme bransjen som på 1970-tallet satte seg imot videospillere, selv når man ble forespeilet muligheten for å utstyre hver enkelt kassett med et tilbakespolingssystem som krevde at kunden for hver gang han eller hun skulle se filmen på ny, måtte gå til butikken og reaktivere kassetten. Selv ikke dette var nok for representanter for bransjen fra Disney som utbrøt: "How could [the industry] know how many people are going to be sitting there watching a film?" "What's to stop someone else coming in and watching for free?" (Beskrevet av Lawrence Lessig på side 234 i "The Future of Ideas".) Etter EFNs mening vil det

være avgjørende for vår fremtid som kultur- og kunnskapssamfunn at denne typen interesser, og de holdningene de er bærere av, ikke tillates å alene diktere premissene for samfunnets behandling av digitale åndsverk.

2.11.5 KOPIERBARHET FREMMER BEVARING

Det ville være en ulykksalig situasjon dersom det digitale informasjonssamfunn også skulle bli den epoken der borgerne fratras den retten som er ekvivalent med å eie en fysisk bok i ubegrenset tid. Hvis kopisperrer, restriksjoner og straff skal være hovedkomponentene i informasjonssamfunnet reiser dette en lang rekke problemer, som gjør at vi ønsker å så sterkt som mulig advare mot en utvikling der kunnskapssamfunnet blir en arena for bestrebelse på å etablere restriksjoner på den informasjon vi tidligere kunne sikre vår råderett over for all fremtid gjennom den fysiske boken, platen eller hvilken håndgripelig informasjonsbærer det nå dreide seg om. Retten og muligheten til kopiering til eget bruk av alle former for digitalt materiale er et helt grunnleggende kriterium for at digital informasjon skal ha verdi nå og i fremtiden, og for at brukeren skal kunne sikre og bevare informasjonen. Distributørens premiss om at det opphavsrettsbeskyttede materialet må "sikres" mot forbrukeren er i lys av dette uakseptabelt, og innebærer en krenkelse av hevdvunne forbrukerrettigheter og den allmenne eiendomsrett som vi i denne sammenheng kjenner som eksemplarrettighetene, eiendomsforholdet til de informasjonsbærere vi har skaffet oss.

At kopieringsmuligheten pekes ut som den store og farlige truSselen er egnet til å vekke bekymring. Kopiering til eget bruk er en helt sentral rettighet på individnivå som også kommer hele samfunnet til gode. Forholdet er at alle enkeltteksemplarer av digitale informasjonsbærere uunngåelig vil komme til å ødelegges eller på annen måte bli ubrukelige før eller siden. Da blir spørsmålet hvorvidt og hvordan man skal kunne forhindre tap av innholdet. Det finnes kun én måte å gjøre dette på, og det er å sikre at materialet kan kopieres, og kopiere i god tid før mediet blir skadet, ødelagt eller foreldet. Det er ingen prinsipiell forskjell her, uansett om innholdet er musikk, film, dataprogramvare eller en elektronisk bok.

Dersom det i mellomtiden har gått noen år, vil situasjonen dessuten være at den aktuelle innspillingen, utgivelsen eller programvaren ikke lenger er å få tak i på det kommersielle markedet. En slik situasjon kommer før eller siden. Følgelig må

den enkelte privatperson ha mulighet til å kunne bevare digitalt innhold for å sikre den fremtidige tilgjengelighet og forhindre det informasjonstap som vil bli den uunngåelige følge dersom kopiering ikke skjer. Mens store økonomiske ressurser settes inn på å forhindre kopiering, er realiteten den at uten lovbeskyttet og teknisk gjennomførlig kopieringsrett og -mulighet har ikke forbrukeren noen sjanse til selv å sikre sitt materiale. Dette er et helt vesentlig poeng, da kun retten og muligheten til å kopiere til eget bruk uten restriksjoner kan gi mulighet til å sikre materialet for fremtiden. Vi er nødt til å innse og før eller siden ta konsekvensen av at omfattende for begrensninger i retten og muligheten til kopiering vil forhindre bevaring for fremtiden. Denne bevaringen er i sin tur nødvendig dersom vi hver for oss og kollektivt skal kunne bevare digital informasjon på samme måte som vi kan bevare LP-plater og bøker ganske enkelt ved å oppbevare dem. Digitalt materiale er ikke bare kopierbart, det er samtidig også langt mer sårbart for planlagt foreldelse og spontan ødeleggelse enn de mer bastante og fysiske solide analoge medier.

Å kunne foreta en kopiering er ikke alene nok, og det kan være grunn til å understreke dette, særlig ettersom det ofte, og senest også i Departementets høringsutkast på side 65 under "Særlig om privatbrukskopiering" sies at "Rettighetshaverne gis ved dette en mulighet til å utvikle fornuftige løsninger som kjøperne av deres produkter kan akseptere, f.eks. ved begrensninger av antall kopier som kan tas til privat bruk." Så fremt denne begrensningen er av teknisk art, vil den bety at det ikke kan tas kopi av kopi av kopien osv., dermed er en avgjørende forutsetning for langsiktig bevaring brutt. Kopiering er et gode, og retten til back-up og annen kopiering i den private sfære må være ubegrenset og ubeskåret.

Som en oppsummering: Det må være et krav for den langsiktige bevaringsmulighet at materialet som kopieres lovlig er og forblir fritt fra bindinger til bestemte maskinvare- og programvareplattformer eller krav til for eksempel Internett-oppkobling for å aksesserer, likeledes at det må være fritt for registrerings- eller aktiveringsrutiner, at materialet ikke er forsynt med selvdestruerende koder eller begrensninger i antall kopieringer som kan foretas, og at det må kunne kopieres til et selvvalgt medium. Vi er også nødt til å erkjenne at det ikke eksisterer og ikke kan eksistere noen kopikontrollsystemer som ikke også underminerer den enkelte forbrukers krav på å få den samme råderett over digitalt materiale som man hadde før digitale innholdsberere ble introdusert. En del leverandører tenker seg

antakelig en transparent informasjonsstrøm, hvor "alt" tilsynelatende er tilgjengelig, men hvor ingenting egentlig er mulig å lagre og bevare, og hvor ingen aksess kan skje uten gjennom nettbaserte tjenester som umuliggjør privat lagring av informasjon.

Detaljene for hvordan det digitale rettighetsadministrasjonssystemet tenkes utformet fra distributørens side kan variere og vil også endres over tid, men det er ikke tvilsomt at dersom leverandører av digitalt materiale blir gitt makten til å regulere folks tilgang til og bruk av informasjonsinnholdet, vil en mulighet til å ta private kopier som samtidig "beskytter" mot piratkopiering uunngåelig måtte medføre at også muligheten til å ta de lovlige kopier nå og i fremtiden blir underlagt en så streng regulering at "retten til privatkopiering" blir et skuebrød for massene for å få dem til å godta innskrenkninger i digitale rettigheter som i praksis eliminerer all virkelig permanent råderett over digitalt innhold.

Her kommer lokaliseringsproblematikken inn, og EFN vil fremheve viktigheten av at digital informasjon realiserer sitt potensiale ved å beholde både evnen til mobilitet og ikke-lokalisering, dvs. en utstrakt tilgjengelighet uavhengig av sted, evnen til å kunne lagres individuelt på lokale selveide og brukerkontrollerte lagringsmedier som i permanent tilgjengelighet tilsvarer de tidligere analoge medier.

Et sentralt moment i diskusjonene omkring digitale åndsverk, er deres kopierbarhet, ved at et stort antall kopier med like god kvalitet som originalen kan produseres på kort tid. Denne egenskapen kan sies å øke mulighetene for misbruk og spredning av opphavsrettslig vernet innhold mot rettighetshavernes vilje. Imidlertid er dette kun én side av saken, og EFN ønsker å fremheve at et like fremtredende aspekt ved digitalt materiale er at det ikke bare kan spres, men faktisk også krypteres slik at begrensninger kan legges på innholdet slik at kopiering og dertil en rekke former for bruk kan umuliggjøres. I slike tilfeller kan kopiering -- derunder sikkerhetskopiering som den lovlige erverver av materialet har behov for å utføre for å sikre at åndsverket bevares og er tilgjengelig også i fremtiden -- bli vanskelig eller helt ugjennomførlig. En slik sperre kan typisk ikke omgås uten programmeringsinngrep i koden, en type inngrep som i sin tur søkes forhindret gjennom forbud. Spesielt dersom vi tar i betraktning de mer langsiktige samfunnsmessige følger av at tekniske sperrer tas i bruk og deretter lovbeskyttes for å sikre deres

oppretholdelse blir det klart at digitalt materiale og digitale åndsverks krypterbarhet og muligheten til å sperre innholdet for så vel kopiering som ulike typer bruk som rettighetshaver eller distributør måtte finne uønsket, er en minst like karakteristisk egenskap ved digitalt kodet innhold som dets evne til å bli kopiert når omstendighetene ligger til rette for det.

2.12 RETTIGHETSHAVERS PLIKT TIL TILGJENGELIGGJØRING

EFN mener at det bør være kraftige reaksjoner mot de rettighetshavere som ikke oppfyller kravene etter §53b.

"How can teachers, researchers, disabled people, the press, and other beneficiaries of limitations make use of them when exploiters prevent unlicensed usage through DRM? The EU CD for this case envisioned voluntary measures by rightsholders. The German government apparently did not put much hope in voluntary industry action. The law therefore gives beneficiaries of certain limitations the right to demand access from the rightsholders under the threat of a fine of 50,000 Euro. E.g., a blind person who purchased an e-book that technically prevents output via a text-to-speech software has the right to demand the means to perceive the work."

(sitat vgrass@rz.hu-berlin.de)

EFN foreslår at istedenfor en nevnd, eller i tillegg, så bør alle de som har lovlig tilgang etter §53b (§§13, 13a, etc) ha mulighet til å saksøke rettighetshaver hvis denne ikke muliggjør lovlig utnyttelse av verket.

2.13 PRIVATBRUKSKOPIERING SOM MULIG UNNTAKSBESTEMMELSE

"Departementet foreslår ikke nå bestemmelser for å pålegge rettighetshaver å muliggjøre privatbrukskopiering. Rettighetshaverne gis ved dette en mulighet til å utvikle fornuftige løsninger som kjøperne av deres produkter kan akseptere, f.eks. ved begrensninger av antall kopier som kan tas til privat bruk."

Hvis det ikke teknisk sett kan kopieres ubegrenset, og ubegrenset fra kopien av kopien av kopien osv. vil situasjonen være at en privat langsiktig bevaring av materialet umuliggjøres. Dette er derfor et direkte angrep på bevaring av åndsverk og dermed på kulturarven. Privatpersoner og deres samlingers betydning for bevaring av åndsverk og kulturliv kan ikke overvurderes, men det

er altså nettopp privatpersoners mulighet til å ha samlinger av varige eksemplarer av verk som utpekes til underholdningsindustriens fremste fiende.

Med andre ord, langsiktig bevaringsmulighet og varig verdi ofres på WIPOs og den kortsiktige fortjenestemulighets alter. Dette er en dypt kulturfiendtlig politikk. Følgen av dette blir at det legges til rette for at kulturverdier destrueres, fordi forholdet er at stadig kopiering er eneste mulig strategi for langsiktig bevaring av digitalisert informasjon.

Departementet foreslår ikke nå bestemmelser for å pålegge rettighetshaver å muliggjøre privatbrukskopiering. EFN er primært mot å innføre lovbeskyttelse av tekniske beskyttelsessystemer. Hvis dette likevel gjøres, mener EFN subsidiært at det er nødvendig å sikre muligheten for privatbrukskopiering også når slike beskyttelsessystemer er i bruk. I motsatt fall oppstår en alvorlig forrykking av balansen mellom forbruker og opphavsrettsinnehaver, der eksemplarrettighetene reelt sett har blitt avskaffet.

En mulig måte å gjøre dette på kan være å sidestille privatbrukskopiering med de andre unntaksbestemmelsene som lovforslaget åpner for. EFN ber departementet om å vurdere denne løsningen.

EFN ber om at §53b utvides til også å dekke §12.

2.14 RETTEN TIL Å VELGE PLATTFORM OG FORMAT

3.5.1

På side 57 i utkastet står det at:

"Den adgang direktivet gir til å muliggjøre bruk etter visse unntaksbestemmelser, innebærer ikke at bruker har krav på å kunne benytte den plattform han selv ønsker for avspilling og kopiering."

EFN mener at brukeren, ved å være borger i et fritt samfunn og deltaker i en markedsøkonomi, nettopp har en slik rettighet eller krav. Det er EFNs bestemte oppfatning at lovverket bør utformes på en slik måte at det ikke kommer i konflikt med dette kravet. Hvis dette ikke lar seg gjøre bør direktivet returneres forslagstilleren med beskjed om at det ikke kan implementeres før

denne konflikten er løst.

2.15 DEMOKRATI, FORSKNINGSFRIHET OG DATASIKKERHET

Flere av kravene i EUCD vil innskrenke mulighetene for samfunnsdeltakelse for blinde, svaksynte og hørselshemmede. Det vil også svekke muligheten forskere har til å avdekke feil og mangler ved IT-systemer og krypteringsmetoder. Forskningsbegrensningene i EUCD vil igjen svekke nasjonens evne til å motstå kyberangrep mot samfunnsvitale IT-installasjoner.

I høringsutkastet volder §53 helt spesielle bekymringer når man "gjør det forbudt å omgå effektive tekniske beskyttelsessystemer som har til formål å kontrollere tilgang til og bruk av et vernet verk".

2.15.1 EUCD TIL HINDER FOR BLINDE OG DØVE

Det finnes flere måter blinde og svaksynte kan bruke digitalt innhold. Tekst på skjermen kan omformes og leses som blindeskrift på en lesestav knyttet til datamaskinen. Tekst kan også omformes til gjenkjennelig maskinprodusert tale. Døve kan "lese" lyd som er omgjort til tekst.

Skal blinde eller døve kunne delta i samfunnet ut fra egne forutsetninger, vil beskyttelsessystemene være til stort hinder. Lovverket vil gjøre det ulovlig å tilgjengeliggjøre innhold i en form som "synliggjør" informasjon for spesielle brukere -- enten det er lyd som omformes til tekst, eller det er tekst som gjøres om til blindeskrift eller lyd.

2.15.2 EUCD KRIMINALISERER FORSKNING PÅ DATASIKKERHET

EUCD griper også inn i forskningsmiljøenes virke hvor ytringsfrihet er et arbeidsredskap. En viktig del av forskningen innen IT-sikkerhet, kryptografi o.l. viser sikkerhetsmangler i programvare eller krypteringsteknikker. Dessverre forbyr lovutkastet i brede vendinger muligheten for distribusjon av verktøy for omgåelse av brukersperrer. Da nærmest alle sikkerhetssystemer kan brukes som adgangssperrer tvinger lovforslaget forskere og sikkerhetsekspertene ut i en juridisk gråsonerom som skader forskning og utvikling.

Et eksempel er professor Edward Felten fra Princeton University som offentliggjorde et musikk-sikkerhetshull på en

USENIX-konferanse i 2001. En gruppe ledet av Felten aksepterte en offentlig utfordring fra Secure Digital Music Initiative (SDMI) om å knekke et nytt sikkerhetssystem. De gav ikke fra seg ytringsfriheten som tillater å lære bort hva de selv har lært. Gruppen ble så truet av SDMI og Recording Industry Association of America (RIAA) om å holde tett eller stå rettslig ansvarlig i forhold til Digital Millennium Copyright Act (DMCA) som er den amerikanske motparten til EUCD.
http://www.eff.org/IP/DMCA/Felten_v_RIAA/

19. juli 2002 postet en forsker et notat til en populær feilrapporteringsliste hos SecurityFocus.com. Han la med en link til et dataprogram som ga brukere sjefstilgang til operativsystemet True64. True64 er et Unix-system fra Hewlett Packard. En visepresident hos HP's Unix-systemenhet sendte straks et brev hvor han truet forskeren med brudd på DMCA. Amerikansk IT-industri har også truet utenlandske forskere som har avdekket sikkerhetshull i datasystemer.
<http://news.com.com/2100-1023-947325.html>

EUCD slik Kulturdepartementet foreslår i høringsutkastet strider også mot det syn EU har på datasikkerhet. EU har vedtatt resolusjoner mot programmer som leveres som lukket kildekode. EU anbefaler åpen kildekode for å unngå spionasje og lekkasje av industrihemmeligheter. EU ønsker også å bidra til en bedring av personvernet i nettsamfunnet. EU er også på vei til å vedta lover mot personovervåking som begrenser muligheten for private foretak å spore nettbevegelser. Datatilsynet i Norge følger arbeidet i EU med stor interesse, og sier at enkelte deler av personvernlovgivningen i Norge allerede er på linje med det EU ønsker å vedta.

http://fas.org/irp/program/process/euoparl_draft.pdf
http://www.euoparl.eu.int/committees/echelon_home.htm

MITRE har for snart ett år siden laget en FOSS-rapport om bruk av frie og åpne kildekodeprogrammer i Det amerikanske forsvaret (US Department of Defence). Teksten fra oppsummeringen side 2 er oversatt til norsk av Knut Yrvin:

Hovedkonklusjonen av analysen er at fri og åpen programvare spiller en mer kritisk rolle i Department of Defense enn hva som har vært allment kjent. Fri programvare er viktigst innen fire hovedområder: støtte til infrastruktur, programvareutvikling, sikkerhet, og forskning.

Et uventet resultat var graden av hvor mye sikkerhet som avhenger av fri programvare. Å forby fri programvare vil ha som følge at man fjerner bestemte typer infrastruktur-enheter (f.eks. OpenBSD) som bidrar til sikkerheten i datanettverkene. Man vil begrense Departementets tilgang til -- og ekspertise innen -- bruk av kraftige fri programvare-baserte analyseverktøy og oppdagelses-programmer som kan brukes av fiendtlige grupper til å forberede dataangrep. Til slutt vil det fjerne den demonstrerte evnen fri programvare har til stadige og hurtige oppdateringer som svar på nye typer dataangrep.

Helhetlig sett vil disse faktorene implisere at et forbud mot fri programvare vil få umiddelbare, brede, og sterke negative følger for muligheten til forsvar mot dataangrep som er et viktig anliggende for mange sikkerhets- og sensitivitets-orienterte grupper i Department of Defense.

Kilde: "FOSS" within the U.S. Department of Defense
(versjon 1.2.04 fra 2. januar 2003):
<http://www.egovos.org/pdf/dodfoss.pdf>

2.15.3 EUCD ØKER IT-SÅRBARHETEN I SAMFUNNET

Problemene knyttet til EUCD griper rett inn i muligheten til å finne feil og mangler i dataløsningene. Kåre Willoch advarer kraftig mot å undervurdere betydningen av datasikkerhet. Som leder av Sårbarhetsutvalget holdt Willoch et oppsummerende foredrag "Et sårbart samfunn" i Oslo Militære Samfund 15. januar 2001:

Jeg må understreke at datateknologien også er en særlig viktig bidragsyter til den mer omfattende nye risiko for samfunnet som det er mitt oppdrag å tale om nå. (...) Når man ser hva amatør-"hackere" kan få til, bør man bli bekymret over hva som kan skje dersom ressurssterke grupper eller stater vil lamme våre datasystemer.

Willoch plasserer også ansvaret for datasikkerheten:

Utvalget anbefaler at man beholder den grunnleggende retningslinje for sikkerhetsarbeidet som man har bygget på gjennom svært mange år nå, nemlig at den instans som har ansvaret for driften av en virksomhet, har også ansvaret for at sikkerheten er god nok. Men vi erkjenner at dette ikke alene

kan bli godt nok, av særlig to grunner. Den ene er den normale tendens til at sikkerhetsarbeid altfor lett kan komme i bakgrunnen når tid eller økonomi er presset, hvis det ikke er noen utenfor vedkommende instans som passer på at man ikke forsømmer det. Den andre grunnen til at man trenger en fornyelse av hele opplegget er det uvanlig høye tempo i de teknologiske og økonomiske forandringer.

Kåre Willoch spør om ikke eierne av elektroniske systemer selv vil sørge for at de blir sikre nok.

Men det er dessverre ikke så enkelt. Hard konkurranse betyr at eierne kan finne det umulig å bruke betydelige midler for å forebygge ulykker som mest sannsynlig ikke inntreffer, selv om de blir fryktelige hvis de kommer. Det gjelder generelt at når skaden ved et sammenbrudd, i data eller andre systemer, blir relativt større for samfunnet enn for eieren, kan det være behov for at staten stiller krav om større sikkerhet enn eierne finner forretningsmessig riktig.

Kåre Willoch belyser her på en god måte hvorfor kommersielle aktører ikke kan råde over, eller gis enerett på tekniske beskyttelsessystemer. Rettslige trusler og sanksjoner fra programleverandører synliggjør hvilke prioriteringer som gjøres av medieindustrien og den lukkede leverandøreide delen av programvareindustrien.

Oppsummering:

I det litt større bildet svekker EUCD tilgangen til nye medier for blinde og hørselshemmede. Grunnleggende friheter står på spill hvor innholdsindustrien med loven i hånd ønsker å stanse innovasjon. Programvareselskap vil rettsforfølge forskere som bidrar til å lage sikrere datasystemer -- når industrien oppfordrer til dette. Til slutt vil dette føre til en varig svekkelse av grunnleggende demokratiske verdier som ytringsfrihet, deltakelse, og sikkerhet. EUCD gjør dette for å tilfredstille en reguleringsivrig industri som leverer lukket leverandøreid programvare, og en medieindustri som ikke er fornøyd med moderat omsetningsvekst. EFN mener at demokratisk bestemte toll- og importbestemmelser er bedre virkemidler ved handelsregulering enn leverandøreide brukersperrer.

I spørsmål som berører datasikkerhet, syns-, og hørselshemmede, handelsreguleringer, og ytringsfrihet så kan det ikke være bransjekreftene som regulerer bruken. Det må være samfunnet som

bestemmer graden av brukersperrer, eller beskyttelse av avspillingsmekanismer.

Spørsmålet er om man skal tillate markedsaktører full tilgang til å regulere hele teknologien. Det er dette Kulturdepartementet må svare på.

Kulturdepartementet må da ta stilling til:

1. Ansvar for datasikkerheten slik Kåre Willoch og Sårbarhetsutvalget plasserer det. Demokratisk kontroll er avgjørende grunnet unnfalldenhet hos markedsaktørene og bransjekreftene. Man må også sikre forskningsfrihet som impliserer ytringsfrihet.
2. Handelsbegrensningene som DVD-sonesperrene er et eksempel på. (der det er demokratiske myndigheter som skal bestemme tollsatser)
3. Tilgangskontroll som fjerner mulighetene til samfunnsdeltakelse for syns- og hørselshemmede.
4. Personvern hvor virkemidlene til innholdsindustrien er i strid med norsk datalovgivning.

I forhold til punkt fire er følgende lenker av interesse:

Ifølge Datatilsynet ønskes California velkommen etter!

<http://www.digi.no/php/art.php?id=90339>

Microsoft utnevner "ledende personvernstrateg"

<http://www.digi.no/php/art.php?id=90345>

2.16 FORSKNINGSFRIHET OG RETTEN TIL PRIVATLIV

I Forprosjektet til Skolelinux (1. mai 2001) betalt av Utdannings- og forskningsdepartementet ble det sjekket med jusprofessor Jon Bing om det nye EU-direktivet for vern av datamaskinprogrammer. Frem til høsten 2001 var det lovlig å byttekopiere programmer.

Etter EU-direktivet om vern av datamaskinprogrammer er det helt på det rene at å bytte kopier av programmer ikke er tillatt, programmer tillates ikke kopiert til privat bruk. Det er riktig at jeg har stilt meg sterkt skeptisk til den rettspolitiske begrunnelsen for dette forbudet, men det er likevel utvilsomt en del av europeisk og norsk rett (for Norge, åndsverkloven § 12). Det er også riktig at jeg tror det nylig vedtatte InfoSoc-direktivet går for langt i vern av "Technical Protection Devices".

Bing var sterkt skeptisk til omleggingen fordi det lovfestet en betydelig ubalanse mellom bruker av et verk, og de som eier verket. Dette er spesielt viktig da håndhevelsen av opphavsrettslig vern medfører betydelige innskrenkelser i bruksretten, legitimerer overvåking og innskrenker retten til privatliv. Bing sier:

Talsmennene for den industrielle opphavsretten forsøker å presse sine eneretter til åndsverket så langt det går -- da risikerer de at de presser dem så langt at det brekker.

En bieffekt av kontrollmekanismene for bruk av programvare er at leverandørene kan bli sittende igjen med informasjon om hva du liker og når du brukte systemene. Hvis du laster ned en låt eller film, vil systemet vite hvilken film og når og hvor ofte du spiller den. Jeg, og mange andre, synes dette er ubehagelig.

Passport, DRM og Palladium (NGSCB) er navn og akronymer på teknologier som sporer og overvåker bruk av opphavsrettsbeskyttet materiale.

8. august 2002 ble det inngått et forlik mellom Federal Trade Commission og Microsoft grunnet brudd på amerikansk personvernlovgivning. I forliket blir det slått fast at Passport slik systemet er i dag samler inn for mye informasjon. Forliket nevner spesielt barn, som kan føle seg tvunget til å oppgi mer opplysninger om seg selv enn de bør, uten foreldres samtykke.

<http://www.ftc.gov/opa/2002/08/microsoft.htm>

Microsoft har også inngått forlik med EU i forhold til Passport. EU følger også med i forhold til fremtidige autentiserings-tjenester fra selskapet. Microsofts tekniske anretning har i det skjulte videreformidlet personopplysninger til ukjent tredjepart.

<http://www.computing.co.uk/Analysis/1138643>

<http://www.computing.co.uk/News/1138435>

Systematiske lovbrudd avdekket av både europeiske personvernmyndigheter og amerikanske handlesmyndigheter påfører borgerne betydelige ulemper ved bruk av teknologiske sperrer. Ved at et foretak "selger TV med lenestol på kjøpet" -- hvor ulovlig programvare obligatorisk følger med produktet du kjøper i butikken, påføres borgerne uttrykkhet og betydelige ulemper når

man må utbedre feil og mangler i systemene.

"For those who are already using Passport, Microsoft will have to ship a migration tool rather than a patch to put things right," Longbottom said. "All these systems will have been set up already, but if the data is wrong, clients and servers may have to be updated."

Når EUCD ønsker å beskytte kopi- og avspillingssperrer og leverandøren knytter dette sammen i intrikate systemer for personovervåking, står forbrukere hjelpeløse i det praktiske liv. Som legmann vil utbedring av manglene bety store endringer i systemene, som for praktiske formål er alt for kompliserte å rette opp i. Uten at ny opphavsrettslov tilby gode løsninger for personvern, og mulighet for å fikse planlagte og innebygde feil, når leverandøren selv har brutt loven, ser vi en vedvarende svekkelse av grunnleggende personvernrettigheter.

Selv med bruk av alle kjente teknikker for å forhindre det, vil det aldri være mulig å eliminere kopiering, selv om det gjentatte ganger er blitt gitt uttrykk for at en mulig løsning for å få slutt på all uautorisert kopiering av åndsverk ville være å utvikle så effektive tekniske sperrer at ulovlig kopiering fullstendig kunne elimineres. Disse synspunktene ble fremført særlig tydelig av WIPO-representanter under konferansen om "Opphavsrett i Norden" på Hotel Bristol i Oslo 29.05-30.05 2002, der også EFN var tilstede. Den massive viljen til å med alle midler søke å stoppe kopiering må nærmest lovmessig lede til en eskalering av både hva lovverkets forbud omfatter og etterhvert også straffereaksjonene. I tillegg kan vi forvente at privatliv og personvern vil bli alvorlig skadelidende dersom vår elektroniske hverdag skal overvåkes i detalj for å kartlegge om den enkelte borger har utført en illegal handling, og da illegal etter en stadig videre definisjon av begrepet. I denne forbindelse kan det ikke være tvilsomt at ønsket om sterkere kontroll med spredningen av åndsverk i samfunnet utgjør en stor del av motivasjonen bak planene om å utsette befolkningen for en stortiltet elektronisk overvåking med krav om sporbarhet i ettertid av alt fra e-post via telefonsamtaler til hvilke Internett-sider man har besøkt og hva man evt. har lastet ned derfra.

2.17 FJERNING AV RETTIGHETSINFORMASJON

3.5.2

EFN stiller seg i utgangspunktet positiv til forslaget om å forby fjerning av elektronisk rettighetsinformasjon. Forslaget bidrar til å tydeliggjøre skillet mellom forbrukernes og opphavsrettsinnehaverens rettigheter, noe vi ser på som en fordel for alle parter.

Tilgjengelig rettighetsinformasjon er en fordel, også for brukeren. Det gjør det lettere å holde seg innenfor lovens rammer og lettere å forstå opphavspersonens intensjoner med verket.

Vi mener også at rettighetsinformasjon som informerer om opphavspersonens identitet vil bli desto mer sentral dersom nye og mer direkte distribusjonskanaler tar over for de store innholdsleverandørene. Da er det avgjørende for skaperens muligheter at hun eller han blir kjent og kan skaffe seg nye oppdrag på det grunnlaget.

Vi er også åpne for at annen metainformasjon -- informasjon om verket -- som opphavsrettsinnehaver har lagt inn, bør ha tilsvarende lovbeskyttelse.

Vi ser imidlertid at det finnes tilfeller der rettighetsinformasjon bør kunne fjernes eller utelates.

Det er i visse tilfeller nødvendig å produsere eksemplarer på andre format enn det opprinnelige for å kunne nyttiggjøre seg verket på selvvalgt avspillingsutstyr. Hvis dette formatet ikke har rom for rettighetsinformasjon må denne kunne utelates.

Rettighetsinformasjon kan sammen med tekniske sperrer misbrukes til å kontrollere brukernes utstyrvalg, for eksempel ved at en CD-spiller nekter å overføre musikk av en spesiell opphavsperson til utstyr fra en uavhengig produsent. Også i slike tilfeller må det være mulig å sette rettighetsinformasjonen midlertidig ut av spill for egen, privat bruk.

Rettighetsinformasjon i form av produkt-identifikatorer kan misbrukes i markedsføringsøyemed og være i strid med personvernet. En intelligent avspillingsmekanisme med nett-tilgang kan bruke produktidentifikator til å kartlegge brukerens forbruksvaner for siden å ta dette i bruk til aggressiv markedsføring. I slike tilfeller bør brukeren kunne fjerne rettighetsinformasjon for å kunne nyttiggjøre seg produktet på en rimelig måte som ikke krenker brukerens personvern.

Rettighetsinformasjonen kan også tenkes å fungere som en "trojansk hest" som inneholder programmer som overvåker brukerens utstyr, åpner det for innbrudd og i verste fall skader både maskin og data. Det kan hevdes at dette ville være et produkt med en så alvorlig feil at det ikke har noe på markedet å gjøre. Det hindrer likevel ikke at forbruker kan ha kjøpt produktet og at den mest hensiktsmessige måten å gjøre seg bruk av det vil være ved å fjerne rettighetsinformasjonen.

Hvorvidt det er akseptabelt å fjerne rettighetsinformasjonen avhenger altså av hva denne inneholder og hvordan den fungerer sammen med verket og det aktuelle avspillingsutstyret.

EFN foreslår at loven åpner for å fjerne rettighetsinformasjon i private kopier og midlertidige eller flyktige eksemplarer innenfor privatsfæren. Slike eksemplarer kan ikke omsettes eller gjøres tilgjengelige for allmennheten.

2.18 SPREDNING VS. BRUK

5.1.4 vurdering og forslag

På side 63 i utkastet står det at:

"Rettighetshaver bestemmer over spredningen av sitt verk, også i måten spredningen skjer, og i hvilke formater han ønsker å tilby."

EFN ber om en presisering som sier at mens spredningen av verket er opphavsrettsinnehavers område, så er bruken av verket forbrukerens domene. Det vil si at det må være opp til brukeren av verket hvilke formater han ønsker å benytte for å spille eller lagre verket. (Jfr. innledningen ovenfor, punkt 1.1-1.3, samt EFNs lovforslag (vedlegg).)

Det er først med fremveksten av moderne kommunikasjonsteknologi med et stort utvalg av mulige formater at dette er blitt et aktuelt problem. Det innebærer imidlertid ikke at tidligere tiders forbrukere var bundet av de formater verket i utgangspunktet ble levert på. Det har lenge vært normalt å kopiere musikk fra vinyl til tape for å spille på selvvalgt utstyr. Det er heller ikke uvanlig å ta private avskrifter av for eksempel matoppskrifter eller noteark, uten å føle seg bundet av de tekniske konvensjoner eller format originalen følger.

2.19 KOMMENTAR TIL KAPITTEL 7 LOVFORSLAG

Vi foreslår følgende endringer i lovforslaget:

2. kapittel §11 nytt tredje ledd: (om lovlig kopieringsgrunnlag)

Primært synspunkt: Foreslått nytt tredje ledd utelates.

Dette har vi argumentert for i seksjon 2.1.

Sekundært synspunkt: Det to forekomstene av ordet "som" erstattes med "hvis det er kjent eller åpenbart at eksemplaret".

Begrunnelse: Man bør her ikke kriminalisere handlinger gjort i god tro. For åndsverkseksemplarer funnet på Internettet kan det være umulig å etterspore opphavet.

§12 tredje ledd (om fremmed hjelp)

Primært synspunkt: §12 tredje ledd blir stående uendret slik den er i dagens lovtekst.

Dette har vi argumentert for i seksjon 2.6.

§13 (om bruk i undervisningsvirksomhet)

Primært synspunkt: Ordene "undervisning" og "undervisningsvirksomhet" erstattes med "undervisning og studier" og "undervisnings- og studievirksomhet" i hele paragrafen.

Begrunnelse: Det bør presiseres at individuelle studier har samme status og behov som kunnskapstilegnelse gjort i en undervisningssammenheng.

§16 (bruk i arkiv etc.)

Primært synspunkt: Utelat frasene "ved hjelp av terminaler" og "i egne lokaler".

Begrunnelse: Begrepet "terminaler" gir en unødvendig binding til en teknologi som raskt kan endre seg. Om få år kan ordet ha fått et nytt innhold, eller teknologien kan ha gått ut av bruk. Vi ser ingen grunn til at ikke prosjektører, høytalere eller hittil ukjente innretninger skal ha samme status.

Å knytte reglene opp til begrensede fysiske lokaler er direkte teknologifientlig. Hensikten med moderne kommunikasjonsteknologi er nettopp å frigjøre kommunikasjonen fra det fysiske rom. Det er ingen grunn til at biblioteker og andre viktige institusjoner skal utestenges fra denne utviklingen.

Kapittel 6a. Ny §53a og b (vern av tekniske beskyttelsessystemer)

Primært synspunkt: Ny §53a og b utelates.

Dette har vi argumentert for i seksjon 2.11.

Sekundært synspunkt: §53a, annet avsnitt, skrives om slik at avsnittet lyder:

"Det er videre forbudt for ervervsmessige formål å enten produsere eller innføre, fremby for salg eller leie, tilby tjenester eller besitte innretninger som ...".

Begrunnelse: I den grad dette forbudet skal gjelde bør det innskrenkes til ervervsmessige formål. Å kriminalisere idealistisk, ikke-kommersiell distribusjon av egenprodusert programvare er noe som ikke hører hjemme i et åpent samfunn. Det er vanskelig å tenke seg at noe slikt kan være mulig å håndheve uten ekstreme tiltak som vil ramme personvern og privatlivets fred.

Sekundært synspunkt fortsettes: I §53a skytes inn som nest siste avsnitt: "Bestemmelsene i denne paragrafen gjelder ikke omgåelse av tekniske beskyttelsessystemer som hindrer avspilling på brukerens selvvalgte avspillingsutstyr. "

Begrunnelse: Dette er en presisering av det som er sagt i forarbeidene om at tekniske beskyttelsessystemer ikke skal være til hinder for brukers personlige tilegnelse av verket. Se utkastets kapittel 3.5.1.4 avsnitt 4 og 5. EFN oppfatter dette momentet som så viktig at det bør slås uttrykkelig fast i loven og ikke bare nevnes i forarbeidene. Selv om departementet finner dette tilstrekkelig, mener vi at debatten som har pågått både i Norge og Danmark viser at en slik presisering er nødvendig i selve lovteksten.

Presiseringen gjelder hele paragrafen. Siden omgåelse bør være lovlig når beskyttelsessystemet hindrer avspilling, bør også hjelp til omgåelse være lovlig i de samme tilfellene.

Sekundært synspunkt fortsettes: I §53b, annet avsnitt, legges §12 til i oppstillingen som begynner med §§13, 13a. Avsnittet blir da lydende:

"Rettighetshaver skal påse at den som har lovlig tilgang til et vernet verk, uten hinder av effektive tekniske beskyttelsessystemer kan gjøre bruk av verket i henhold til §§ 12, 13, 13a, 15, 16, 17, 17a, 21, 26-28, 31 og 39h fjerde og femte ledd."

Begrunnelse: Vi mener at adgangen til å ta private kopier er av like stor viktighet som de øvrige paragrafer som er nevnt i dette avsnittet. Dette har vi begrunnet i vårt kapittel 2.10

Sekundært synspunkt fortsettes: EFN foreslår at istedenfor eller i tillegg til en nemnd, bør alle de som har lovlig tilgang etter §53b (§§12, 13, 13a, etc) ha mulighet til å saksøke rettighetshaver hvis denne ikke muliggjør lovlig utnyttelse av verket.

Begrunnelse: Disse unntakene er absolutte og handler i liten grad om skjønn. En politianmeldelse vil være et skarpere og mer egnet signal enn en behandling i nemnd.

Ny §53d (fjerning av rettighetsinformasjon)

Primært synspunkt: Føy til følgende setning: "Det er likevel lov å fjerne rettighetsinformasjon i slike midlertidige eksemplarer som er nevnt i §11a og i privatbrukskopier som beskrevet i §12, hvis dette er nødvendig for å muliggjøre ellers lovlig bruk."

Begrunnelse: Dette har vi argumentert for i seksjon 2.17.

Sekundært synspunkt: Vi støtter innføringen av ny §53d uendret.

2.20 SPØRSMÅL OM KRYPTERING

Vi er det første samfunnet i historien som har den muligheten at vi kan, forholdsvis enkelt (jfr. PGP, DES, RSA osv.) kryptere informasjon og vente at INGEN kan få tilgang på den uten å ha nøkkelen. Alle tidligere samfunns ledere og domstoler har hatt mulighet til å knekke datidens krypteringsmetoder; det kan ikke dagens.

Hvordan vil samfunnet/departementet reagere på at brukerne av dagens fildelingsprogrammer vil flytte over på fullt krypterte varianter hvis lovgivningen presser dem til det? Dette kan virke som et litt søkt spørsmål, men det er et svært relevant og høyaktuelt et. Dersom departementet virkelig ønsker å håndheve loven strengt så vil det måtte medføre forbud mot kryptering generelt eller iallfall av sterk kryptering (i dag tilsvarende nøkler over ca. 32 bit). Er et slikt forbud forenlig med et demokrati?

Dersom en forbruker blir utsatt for en, etter egen formening, for streng lovgivning og da tyr til kryptering av alle sine lovlige og ulovlige kopier og aktiviteter -- hva vil samfunnet reagere med? Her er det ikke snakk om en kjent forbryter, men over en million norske forbrukere...

Det hadde ikke vært effektivt med fotobokser og automatisk trafikk kontroll uten at det samtidig er ulovlig å kjøre en uregistrert bil. Dersom forbrukerne blir presset til det så vil de begynne å bruke "uregistrert" kommunikasjon. Det er lite poeng i å ha lover som både blir oppfattet som for strenge samtidig som det er umulig å kontrollere at de blir overholdt og dermed umulig å sanksjonere mot lovbrutere.

2.21 ANDRE SPØRSMÅL OG KOMMENTARER

I denne seksjonen fremsetter vi en del andre spørsmål, innvendinger og kommentarer.

1. Det var i avisene i en periode en konflikt mellom journalister og redaktører der journalistene krevde ekstra vederlag for publisering av artikler fra papiravis til nettavis. Vil lovforslaget få noen konsekvenser for denne problemstillingen?
2. Hvordan er en kringkaster definert? Kan man tenke seg en kringkaster som eksisterer på Internett, med eller uten bruk av MBone-teknologi e.l.?
3. Vil bestemmelsene i §39k om flertallsavgjørelser vektas etter antall (én mann -- én stemme) eller etter arveandel?
4. Generelt spørsmål: det virker som om det i høringsutkastet er overveiende fokus på kortsiktige økonomiske effekter av lovendringene; er dette et tegn på at departementet ser for seg mer hyppige lovendringer i en virkelighet som er utsatt for

raske teknologiske endringer?

5. Ref 2.1 Innledning; utkastet nevner vern av plate- og filmselskapers tekniske og økonomiske innsats (investeringer?). Mange mener i dag at hele forretningsmodellen til plate- og filmselskapene, basert på fysisk distribusjon av kostbare enkeltteksemplarer, er foreldet og kan/vil/bør bli erstattet av "flytende distribusjon" (uten et fast medium, som en bok, CD-plate osv.) i nettverk. Den gamle modellen med distribusjon av fysiske eksemplarer er dermed truet av teknologiske nyvinninger, og det bransjen egentlig søker er juridisk beskyttelse av en foreldet profittmodell. EFN savner en diskusjon av denne problematikken i høringsutkastet.
6. 2.1 setter fram som et faktum at åndsverk i digital form er dyre å produsere. Hvordan underbygger departementet denne påstanden?
7. Utkastet mener at den nye åndsverkloven skal være mer 'brukervennlig'. Hva legger departementet i dette?
8. Med nye digitale avspillings- og kopisperrer vil åndsverk som ikke lenger er like kommersielt interessante lett bli umulige å få tak i. Det har de siste årene vært en kraftig tendens til at særlig plateselskapene utgir færre artister med større markedsføring (profittmarginene er større for få produktserier som produseres i stort antall). Vil høringsutkastet til ny Åndsverklov dermed kunne komme til å gi de største artistene nærmest monopol på å bli distribuert?
9. Departementet nevner at en del forbrukerinteresser må ivaretas i annen lovgivning, f.eks. forbrukerlovgivningen når det gjelder kontraktsvilkår. Kommer departementet til å ta initiativ til endringer i andre deler av lovverket der dette er nødvendig for å opprettholde forbrukerrettighetene i fremtiden?
10. Ref. 2.3.3; Vi har sett at plateselskapene innrømmer at de har 'gentlemen's agreements' seg imellom om å ikke utgi andre selskapers verker etter at vernetiden har gått ut. Hvordan kan vi være sikre på at verkene faktisk blir tilgjengelige etter at vernetiden har gått ut, og på en hensiktsmessig måte (uten avspillings- og kopisperrer)? Hva skjer i de tilfeller der innholdsleverandøren ikke lenger eksisterer når vernetiden går ut?

11. Ref 2.5 Nordisk Lovsamarbeid; hva er de konkrete forskjeller mellom de nordiske implementasjoner av EUCD?
12. Ref 3.4.2; Vil kompensasjon for eksemplarfremstilling til privat bruk være knyttet opp mot eksemplarpris? Vil man kunne få kompensasjon for privat kopiering av gratis/frie verk? Vil man kunne få kompensasjon for verk som ikke er til normalt salg i Norge? Vil omfanget av kompensasjonen stå i forhold til det volumet som omsettes gjennom normale distribusjonskanaler?
13. Ref 3.4.2.2; Hvorfor er problemstillingen omkring 'fremmed hjelp' så viktig? Vil begrensningene i anledningen til 'fremmed hjelp' være med på å gjøre det vanskeligere for dem med få tekniske ferdigheter å benytte seg av sine forbrukerrettigheter?
14. Det har vært en voksende tendens de siste årene til at radio (og TV) spiller et lite utvalg av de mest populære artistene igjen og igjen (ref. spillelister), og at disse samme artistene dominerer platebutikkene og hit-listene. Vil forslaget om vederlag delvis basert på radio- og TV-spilling gjøre denne tendensen kraftigere? Finnes det bakgrunnsmateriale som viser at det er de verkene som eksponeres mest på radio og TV som også privatkopieres mest? Hva med verker som ikke lenger er i handelen, eller ikke er tilgjengelige kommersielt i Norge overhodet, og derfor bare er tilgjengelig gjennom privatkopiering?
15. Ref 3.4.5.2; På mange av områdene som omtales i utkastet blir forbrukerrettighetene snevret inn for å tilfredsstille EUCD. Når det gjelder opptak av kringkastingssendinger innen helseinstitusjoner er faktisk norsk lovgivning strengere enn EUCD, og departementet foreslår å beholde den eksisterende norske lovgivningen. Vil denne praksisen føre til at forbrukerrettighetene blir snevret ned til et minste felles multiplum?
16. Det virker som om 3.4.6.2 forventer at kopi- og avspillingssperrene blir så effektive at bibliotekenes bruk av ikke-beskyttede digitale utgaver representerer en reell risiko for opphavspersonen, og at det er hensiktsmessig å legge sterke begrensninger på bibliotekens bruk for å redusere denne risikoen. Er dette realistisk, sett i lys av

programvarebransjens erfaringer med (dårlige, dysfunksjonelle) kopisperrer over en årrekke?

17. Ref 3.4.12.3; Ville dette forbudet bare gjelde under vernetiden?
18. Utkastet konstaterer at omgåelse av et beskyttelsessystem som er knyttet til et verk som ikke lenger er vernet ikke rammes av forbudet i artikkel 6.1. Gjelder dette selv om samme beskyttelsessystem også benyttes for andre, vernede, verk?
19. Har departementet noen synspunkter på bortfallet av forbrukerrettigheter ved overføringstjenester som skjer på forespørsel, basert på avtalte vilkår? Vil denne typen tilgjengeliggjøring av verk kunne fortrenge tradisjonell distribusjon i løpet av en nær fremtid, med den konsekvens at forbrukerrettighetene nærmest utslettes? Medfører overnevnte begrensning at en web-butikk som selger CD-plater og en tradisjonell platebutikk juridisk sett behandles forskjellig?
20. Om privatbrukskopiering: krever EUCD at denne adgangen skal være fravikelig? Vil en web-butikk som selger CD-plater kunne presentere obligatoriske avtalevilkår ved bestilling hvor kjøperen sier fra seg retten til privatbrukskopiering?
21. Departementet foreslår ikke bestemmelser for å pålegge rettighetshaver å muliggjøre privatbrukskopiering. Hvordan forholder de andre nordiske land seg til dette?
22. Det nevnes i utkastet at omgåelse av beskyttelsessystemer for å muliggjøre handlinger som ikke er opphavsrettslig relevante (privat avspilling) ikke rammes av loven. Vil det likevel være ulovlig å framstille, distribuere eller selge systemer som gjør denne omgåelsen mulig?

3.0 AVSLUTNING

Helt til slutt vil EFN påpeke at det å imøtekomme bibliotekenes og andre kulturbæreres forslag og ønsker vil være til stor hjelp for forbrukernes interesser. Et sterkt vern av bibliotekenes rettigheter og interesser kan naturligvis ikke erstatte lovbeskyttede forbrukerrettigheter, men det vil likevel kunne være en stor hjelp og avlastning for forbrukerne, og siden bibliotekene på noen områder antagelig har litt større slingringsmonn etter

direktivets retningslinjer enn det forbrukerne har, ber EFN departementet om å ta også dette momentet med i sine vurderinger omkring forbrukerrettighetene.

3.1 FORFATTERE OG KREDITERING

EFNs høringsuttalelse om endringer til Åndsverkloven som følge av EUCD er skrevet av Thomas Gramstad, Tord Akerbæk, Terje Reite, Per Inge Østmoen, Knut Yrvin, Magnus Alvestad og Lars Gaarden, med bidrag fra Helge Heyerdahl Follestad, Tom Fredrik Klaussen, Bjørn Remseth, Karl Magnus Kolstø, Jan Erik Garshol, Rune Kristian Viken, Jørund Rian og redigert av Thomas Gramstad.

Vedlegg:

LOVFORSLAG FRA ELEKTRONISK FORPOST NORGE:

LESERETT TIL ÅNDSVERK

Rettssaken mot Jon Johansen har satt søkelys på balansen mellom opphavsrettigheter og forbrukerinteresser i digitale media. Elektronisk Forpost Norge (EFN) mener det er viktig å befeste leseretten til åndsverk som er tilegnet på lovlig måte. Dette notatet beskriver bakgrunnen for problemstillingen og avslutter med et konkret lovforslag om endringer til åndsverkloven.

BAKGRUNN

Det har inntil nylig eksistert en fornuftig balanse mellom opphavsrettigheter og forbrukerinteresser i det norske lovverket. Opphavspersonens rettigheter var sikret ved lov, mens forbrukernes rettigheter ikke kunne innskrenkes på noen praktisk måte og derfor heller ikke trengte særlig lovbeskyttelse. Forbrukernes rettigheter er under sterkt press i en digital tidsalder, og det kan derfor være nødvendig å utvide lovverket for å fastslå forbrukernes rettigheter.

Teknologisk utvikling har gitt både opphavsmenn og forbrukere kraftigere verktøy enn tidligere, noe som øker sannsynligheten for konflikt. Internett og billig forbrukerelektronikk har gitt

forbrukerne muligheter til kopiering og distribusjon som ikke eksisterte tidligere. Digitalisering av innholdet har gitt produsentene mulighet til å legge tekniske kontrollmekanismer og begrensninger på bruken av verket inn i det solgte produktet.

Opphavsrettighetene er allerede beskyttet av lovverket, men det mangler en klar definisjon av rettighetene til den som har kjøpt et åndsverkseksemplar. Åndsverkloven nevner adgangen til å ta kopier av åndsverk til privat bruk. Dette er en viktig, men ikke tilstrekkelig del av brukernes rettigheter.

Mens tradisjonelle åndsverk som bøker og musikk kan leses og forstås uten ekstra hjelpemidler, er digitale data avhengig av teknologi for å kunne tolkes. Dersom det er nødvendig med tilleggsinformasjon for å gjøre verket forståelig, sier man at verket er kodet. Eksempler på slik tilleggsinformasjon er kodenøkler og formatspesifikasjoner. Denne informasjonen kan følge med verket som en registreringskode på innpakningen, eller den kan ligge bakt inn i leseutstyret.

Ved å holde denne informasjonen skjult, kan produsenten eller distributøren av verket legge sterke føringer på hvordan verket blir brukt. Produsenten kan binde leseren til å bruke et spesielt leseutstyr fra en spesiell leverandør, hindre kjøperen i å ta sikkerhetskopier, hindre videresalg, eller endog hindre flytting av produktet over landegrensene.

Ønsket om å legge slike føringer på bruken begrunnes gjerne med et behov for å forhindre ulovlig bruk. Samtidig legges hindringer i veien for fullt lovlig bruk av produktet.

Det synes derfor nødvendig å klargjøre hva som bør være forbrukernes rettigheter ved tilegnelse av et åndsverksekseplar, spesielt i forhold til den tilleggsinformasjonen som er nødvendig for å nyttiggjøre seg verket. Rettighetene det her er snakk faller under kategoriene sikkerhet, konkurransefrihet og forskningsfrihet. Til sammen utgjør de leserett til åndsverk.

SIKKERHET

Forbrukerne er avhengige av å sikre de dataene de er i besittelse av ved å ta sikkerhetskopier. Det er imidlertid ikke nok å kunne ta en identisk kopi av dataene. Den teknologien som brukes til å vise dataene (f.eks. hjemmedatamaskiner, cd-spillere, tekstbehandlingsprogrammer) kan fort forsvinne fra markedet. Dette

fører til at innkjøpte eksemplarer ikke lenger kan brukes fordi eldre maskintyper og programvare ikke lenger er i funksjon. Det er derfor viktig at en kan oversette dataene til nyere formater etterhvert som den teknologiske utviklingen går sin gang. Eksempelvis er det rimelig at LP-plater men har kjøpt kan kopieres til CD-plater.

Dette er også viktig for å kunne ta vare på vår kulturelle arv. Kunst og musikk som ligger lagret i digital form forsvinner når nye generasjoner avspillerutstyr overtar. Ansvar for å oppdatere verkene kan ikke ligge på produsenten alene. Individuelle kunstnere dør. Forlag og plateselskaper forsvinner. Det er derfor essensielt at kjøperne av åndsverkseksemplarer kan oppdatere og derigjennom bevare disse. En viktig del av leseretten blir derfor å kunne kopiere til et selvvalgt format.

KONKURRANSEFRIHET

Det er i forbrukernes interesse å kunne velge produkter fra ulike produsenter. Dette undergraves hvis innholdsprodusentene inngår strategiske allianser med produsentene av avspillingsteknologi og binder forbrukerne opp til en spesiell type teknologi. Lukkede dataformater fanger kunder ved at leverandøren får anledning til å plassere seg som monopolist overfor kundene. Et eksempel på et slikt konkurransevridende tiltak er enkelte nye CD-plater som bare kan spilles på CD-spillere fra visse produsenter.

Leseretten må innebære å kunne nyttiggjøre seg verket med den teknologien man velger selv.

FORSKNINGSFRIHET

Det må være tillatt å åpne varer man har kjøpt for å se hva som finnes på innsiden. En må oppfordre til nysgjerrighet blant barn og unge mennesker. Verdifull næringsvirksomhet har blitt etablert av folk som begynte med å skru fra hverandre mopeder og platespillere, og dette må også være mulig og fullt lovlig når det gjelder åndsverk i digital form.

Leseretten må innebære muligheten til å sette seg inn i kodingen av verket.

Alle de ovenstående punktene peker i retning av at forbrukere og uavhengige produsenter må ha anledning til å dekode kodete

åndsverk, og til å gjøre seg forstått hvordan verket er kodet.

Dette innebærer en utvidet adgang til såkalt omvendt utvikling (reverse engineering), i forhold til det som er nevnt i åndsverklovens §39i. Denne paragraf gir adgang til å oversette et datamaskinprograms kode til en annen form. Denne adgangen bør utvides til å gjelde ethvert åndsverk, ikke bare programmer. Dette innebærer at loven blir medieuavhengig. Det virker åpenbart at samme regelverk bør gjelde for ethvert åndsverk, uavhengig av hvordan det er kodet, og uavhengig av om det er snakk om tekst, musikk, lyd eller bilde.

ANDRE FORHOLD

FRASKRIVING

Det har blitt vanlig å legge ved en restriktiv kontrakt eller lisens ved salg av digitale åndsverk. For å sikre at leseretten ikke kan fraskrives ved kjøpstidspunktet, er det nødvendig å klargjøre at disse rettighetene ikke kan fraskrives ved avtale.

SVEKKET PERSONVERN

En bieffekt av kontrollmekanismene i programvaren er at leverandørene kan bli sittende igjen med informasjon om brukerens preferanser og bruksmønster.

Avspillingsverktøyet vil vite hvilke filmer og musikkstykker som blir spilt når og hvor ofte. Over Internett kan dette rapporteres tilbake til leverandøren.

Forbrukerne har liten eller ingen mulighet til å beskytte seg mot kontrollmekanismene i leverandørede program- og mediesystemer slik det er i dag. Også dette taler sterkt for at forbrukerne må sikres muligheten til selv å velge avspillingsutstyr.

Retten til å lese sitt åndsverkseksemplar uten å bli overvåket av avspillingsteknologien kan også sees som en del av leseretten.

En rekke lover er berørt av disse forholdene og bør vurderes etter det man i dag vet om muligheter for konkurransevridning og innskrenkning av forbrukernes rettigheter:

* åndsverklovens § 12 om vern av datamaskinprogrammer.

* åndsverkloven § 19 som definerer eiendomsretten til et eksemplar.

- * konkurranselovens § 3 om utilstrekkelig veiledning m.v.
- * konkurranselovens § 4 om tilgift.
- * kjøpslovens § 17 om varens egenskaper.
- * kjøpslovens § 18 om opplysning om egenskaper eller bruk.

I første omgang er det viktig å fastslå forbrukernes rettigheter i forhold til åndsverkloven.

EUS KOPIERINGS-DIREKTIV (EUCD)

I henhold til EØS-avtalen vil et EU-direktiv om opphavsrett bli foreslått inntatt i det norske lovverket. Dette direktivet berører noen av de samme problemstillingene som her nevnes, og kan synes å komme i konflikt med de forbrukerrettigheter som er nevnt over. Direktivets kapittel 6 innebærer blant annet et forbud mot omgjørelse av såkalte "tekniske foranstaltninger", men åpner også for at det nasjonale lovverket kan begrense opphavsrettighetene, og pålegger opphavsrettsinnehaverne å gjøre tilgjengelig de midlene som er nødvendig for å nyttiggjøre seg verket.

Retten til å ta kopier på selvvalgt format bør etter dette kunne sikres i det norske lovverket. Det springende punkt er her hva slags midler som er nødvendig for å gjøre dette. Det viktigste midlet må være en spesifisering av verkets koding. Hvis ikke en slik spesifisering er gjort tilgjengelig av opphavsrettsinnehaver, bør det være mulig å tolke direktivets kapittel 6 del 4 slik at en slik spesifisering kan gjøres tilgjengelig.

Det er forslagsstillers oppfatning at den klargjøringen av forbrukernes rettigheter som herværende lovforslag legger opp til, utgjør en nødvendig avgrensning av EU-direktivet, men ikke er i strid med det.

EFNS LOVFORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende lovforslag:

- * "Lov om opphavsrett til åndsverk m.v." (åndsverkloven) §12 endres ved å tilføye:

"Bestemmelsen i første ledd kan ikke fravikes ved avtale."

- * Dessuten utvides samme lov med følgende kapittel som blir kapittel 10:

10. Kapittel. Tolking av kodede eksemplarer

§62a Et eksemplar er kodet dersom det for å tolke innholdet av verket er nødvendig med hjelpemidler, i form av teknisk utstyr, kodenøkler eller formatspesifikasjoner.

§62b Enhver som på lovlig vis har ervervet et kodet eksemplar av et åndsverk har rett til å dekode all informasjon som er lagret i eksemplaret og er fri til å ta i bruk de tekniske hjelpemidler som måtte være nødvendig for å oppnå dette.

§63. Dersom spesifikasjonen av eksemplarets koding ikke er tilgjengelig står det enhver fritt å gjenskape en slik spesifikasjon og gjøre den tilgjengelig for almenheten. Tilsvarende står det enhver fritt å produsere, markedsføre og selge utstyr som dekoder åndsverk i henhold til tilgjengelige spesifikasjoner.

§64. Eksemplarer som er lovlig fremstilt i henhold til åndsverkloven kan lagres i valgfritt, kodet eller dekodet, format.

§65. Disse bestemmelsene kan ikke fravikes ved avtale.

Dette dokumentets adresse:
<http://www.efn.no/lovforslag.html>

Forslagsstillers adresse:
styret@efn.no

Elektronisk Forpost Norge er en rettighetsorganisasjon som jobber med medborgerskap og juridiske rettigheter i IT-samfunnet.
www.efn.no
